

Dokument nr. 5.

(1988–89)

Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1 januar–31 desember 1988.

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	5
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	5
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	6
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde	7
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	8
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	11
Forlegningsforhold	13
Tjenesteforhold	13
Permisjoner	15
Disiplinærsaker	15
Tillitsmannsordningen	16
Økonomiske forhold	17
Sykesaker	18
Sosiale saker	19
Forsvarets skolevirksomhet	22
Vervede og kvinner	24
Befalssaker	24
Sivilt personell i Forsvaret	27
Ombudsmannsnemndas befaringer	28

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1985 består ombudsmannsnemnda i perioden 1 jan 1986–31 des 1989 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Ola D. Gløtvold, Engerdal
Kjell Rinsfelt, Tønsberg
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell
Gunvor Schnitler, Trondheim
Liv Stubberud, Rakkestad

Ombudsmannsnemnda har holdt møter

19 februar
24 august
25 oktober
7 desember

I tillegg har nemnda i 1988 foretatt befaringer slik:

Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling,
Haslemoen
Østoppland forsvarsdistrikt/Østoppland
infanteriregiment nr 5, Terningmoen
Distriktskommando Østlandet, Hamar
Distriktskommando Vestlandet, Bergen
Hordaland forsvarsdistrikt/Hordaland
infanteriregiment nr 9, Bergen
Skjeljanger fort, Herdla
Vestlandet sjøforsvarsdistrikt, Haakonsværn
KNM «Tordenskjold», Haakonsværn
Visterøy fort
Andøya flystasjon
Tromsø sjøforsvarsdistrikt, Olavsværn
Grøtsund fort, Tromsø

Nemnda har i år som tidligere vært representert på landskonferansen for tillitsmenn i Forsvaret.

Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer gitt orienterin-

ger om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de tillitsmannskurs som er avholdt ved de forskjellige avdelinger.

Under nemndas befaringer blir det også vanligvis gitt en kort redegjørelse om ombudsmannsordningen og nemndas oppgaver.

Det er likevel nemndas oppfatning at det blant soldatene gjør seg gjeldende et ønske om bedre informasjon om ombudsmannsordningen, f.eks. under sesjon eller ved innrykk.

Orienteringer som ombudsmannsordningen overfor befal skjer bl.a. ved at Ombudsmannen foreleser ved stabsskoler og på møter i befalsorganisasjonene.

Generelle synspunkter

Det er i 1988 behandlet i alt 122 saker, hvorav 110 saker er innkommet i løpet av 1988. Dette er et vesentlig lavere antall klagesaker enn gjennomsnittsantallet de senere år og antas å representere en tilfeldig svingning i klagegangen. Antallet nye saker i 1987 var 208. En årsak til det reduserte antall journalførte klagesaker antas også å ligge i at tvistsakene i økende antall lar seg løse ved telefonisk kontakt med partene. Nedgangen i antall klagesaker gjelder både for kategorien befal og soldater under førstegangstjeneste, mens det er stabilitet i klageantallet fra det sivile personell.

Det kan opplyses at klageantallet i januar/februar 1989 igjen viser en klart stigende tendens i forhold til tallene fra samme tidsperiode i 1988.

En nærmere gjennomgang av klagesakene viser at det er en markert stigning i antallet av klager innen gruppen «sosiale saker» og bekrefter etter nemndas mening at det fortsatt er mange soldater som pga store gjeldsforpliktelser til ulike formål kommer i betalingsvanskeligheter under førstegangstjene-

sten. I 1988 utgjorde antallet av slike sosiale stønadssaker hele 24 % av det totale antall klagesaker, mot 9 % i 1987.

Det er også registrert en økning i antall klagesaker fra elever ved Forsvarets skoler.

Nemnda vil også vise til at det i 1988 ikke er mottatt noen klager som knytter seg til befalets tjenesteforhold. Nemnda betrakter dette som tegn på en positiv utvikling av tjenesteforholdene for befalet.

Fra de vernepliktige mannskaper har Ombudsmannen mottatt et markert lavere antall klager i forbindelse med krav om overføring til tjenestested nærmere hjemmet. Dette antas å kunne ha sammenheng med de bedrede hjemreiseordninger som er innført for mannskaper med omsorgsansvar for barn.

Nemnda er kjent med at befalsskolene registrerer en økende tilgang av kvalifiserte søkere til befalsutdanning. Således var det i 1988 hele 9 søkere i gjennomsnitt pr ledig elevplass. Den gode tilgang av nyutdannet befall og en klart redusert avgang av yrkesbefall til sivile stillinger, tyder på en mer tilfredsstillende befallssituasjon i de nærmeste år. Det må likevel påpekes en viss mangel på befall, særlig blant flyvere og visse grupper innen teknisk vedlikehold og i aldersskiktet 35-45 år. Når det gjelder yngre befall er befallssituasjonen vesentlig bedret. Nemnda ser dette som en positiv utvikling og vil særlig peke på at dette også har stor betydning for mannskapenes sikkerhet under soldatopplæringen og for opplæringskvaliteten generelt.

Nemnda har også fått opplyst at det er en økende tilgang av kvinner til såvel befalsskolene som til frivillig førstegangstjeneste. Ved utgangen av 1988 var det således ca 760 kvinner i militær stilling i Forsvaret, hvorav ca 150 var inne til frivillig førstegangstjeneste. Ca 100 kvinner var registrert som elever ved befalsskolene. De øvrige var i tjeneste som befall.

Nemnda viser til at det nå er akkumulert et stort antall vernepliktige mannskaper som venter på innkalling til førstegangstjeneste. Etter det som er opplyst tar Forsvaret sikte på å øke den årlige innkallingsstyrken med ca 5000 mannskaper de nærmeste år. Med en slik økning av innrykksantallet antar nemnda at ventetiden i løpet av få år vil være «normalisert» og den lovfestede vernepliktalder på 19 år realisert. Nemnda antar at den nevnte økning av innkallingsstyrken også vil kreve en utvidet kapasitet ved eksisterende rekruttskoler eller etablering av nye.

Nemnda vil påpeke at den lange ventetid

mange i dag utsettes for medfører økte problemer når mannskapene må inn til tjeneste i høyere alder etter å ha etablert familie og forsørgelsesbyrde. Også Forsvarets kostnader til forsørgerstønad etc vil være stigende med økende alder blant mannskapene. Det vil således være både i samfunnets og det enkelte mannskaps interesse å få redusert køen av uøvde mannskaper til det minst mulige.

Nemnda vil fremheve at den vanskelige sysselsettingssituasjonen blant ungdom også taler for en forsert innkalling av mannskaper som venter på å utføre sin militærtjeneste. Nemnda ville se det som særlig fordelaktig om det kunne etableres et nærmere samarbeid mellom Forsvarets organer og sivile arbeidskraftmyndigheter med sikte på å prioritere arbeidsløs ungdom ved innkallingen. Også problemene som mange nydimitterte møter på arbeidsmarkedet taler etter nemndas mening for å etablere en forsterket kontakt mellom Forsvaret og de sivile arbeidskraftmyndigheter. Det ville således være i mannskapenes interesse om arbeidskontoret i de distrikter hvor Forsvaret har større avdelinger ble bemannet med sikte på å kunne drive oppsøkende virksomhet og særlig service overfor soldater som skal dimittere. Nemnda viser til at mannskaper ofte gjør tjeneste langt fra sitt hjemmemiljø og således har praktiske problemer med å holde kontakten med sitt lokale arbeidskontor.

I samsvar med bestemmelsene i § 6 i nemndas instruks, gjennomfører nemnda besøk ved militære avdelinger for ved selvsyn å sette seg inn i de forhold hvorunder personalet gjør sin tjeneste. Under slike befaringer er nemndas oppmerksomhet først og fremst rettet mot de bygnings- og anleggsmessige forhold ved avdelingen. Det har etter nemndas mening stor betydning for mannskapenes og de yrkestilsattes trivsel at Forsvaret kan tilby en bygningsmessig standard som sikrer gode inkvarteringsmuligheter, betryggende arbeidsmiljø og trivelige messeforhold.

Gjennom sine befaringsrapporter ønsker nemnda å bidra med veiledende grunnlagsmateriale for FO og departementet med hensyn til disponeringen av tilgjengelige midler på bygg- og anleggssektoren i Forsvaret. I den samme hensikt tas nemndas befaringsrapport også med som del av den årlige innberetning til Stortinget. Nemnda ønsker på denne måte å gi sitt bidrag til at Forsvarets ulike avdelinger sikres en mest mulig likeverdig bygningsmessig standard, som igjen har betydning for likeverdige tje-

nestelige forhold for de innkalt mannskaper og det tilsatte personell.

Nemnda vil også understreke den betydning det har for nemndas innsikt å kunne møte personellet tillitsmenn under sine besøk ved avdelingene.

Med virkning fra 1 januar 1988 har departementet utvidet ordningen med frie permisjonsreiser, hvoretter soldater som forsørger barn får innvilget to ekstra permisjonsreiser. Nemnda antar at denne ordning gir noe av forklaringen på at Ombudsmannen i 1988 har mottatt færre saker om overføring til tjenestested nærmere hjemmet.

Ombudsmannen har mottatt Generaladvokatens oversikt over ilagte refselsaker i Forsvaret i 1987 hvorav fremgår at refselsesantallet dette år var 10 320 mot 11 513 det foregående år. Dette innebærer en reduksjon på ca 10,5 % i løpet av ett år. Ulovlig fravær er fortsatt hyppigste refselsårsak. Statistikk for 1988 vil foreligge medio 1989.

En oppgave fra FO/Velferdstjenesten viser følgende utvikling i Forsvarets utgifter til sosiale stønader i 1988 i forhold til 1987. Tallene for 1987 i parentes:

Forsørgertillegg	77.9 mill kr (75.8)
Bostøtte	93.3 mill kr (82.0)
Sosial stønad	16.6 mill kr (17.0)

Utgiftene under «sosial stønad» gjelder i hovedsak Forsvarets utgifter til stønad for mannskapenes renteutgifter til yrkesnødvendig bilhold.

Økningen under bostøtte og forsørgertillegg antas også å ha sammenheng med at gjennomsnittsalderen blant mannskapene er økende som følge av ventekøen. En stigende andel av soldatmassen har derfor etablert eget hushold og familie før tjenesten. Inntil dagens ventekø er avvirket må det antas at utgiftene til bostøtte og forsørgertillegg vil øke.

I sin innstilling S nr 186 (1987-88) ber Stortingets forsvarskomite om at nemndas instruks blir ajourført i samsvar med tidligere komitéuttalelse.

Nemnda tillater seg på denne bakgrunn å foreslå følgende endringer i gjeldende instruks:

§ 5 2. ledd skal lyde:

«Nemnda kan av Stortinget, Stortingets forsvarskomite, sjefen for Forsvarsdepartementet eller Forsvarssjefen (FO) forelegges saker til uttalelse.»

Nemnda antar at denne endring som kun er en språklig ajourføring, likevel krever vedtak i Stortinget.

Gjeldende instruks følger denne beretning som vedlegg I.

SAKER SOM ER BEHANDLET

I 1988 har Ombudsmannen behandlet 110 nye saker. I tillegg kommer 12 saker fra tidligere år, tilsammen 122 saker. Av disse sakene er 9 ikke ferdig behandlet i 1988. Avgjørelsen er endret til fordel for klageren i 42 saker.

Som det er opplyst foran i beretningen har det i tillegg til disse sakene vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene.

Også dette år har det kommet henvendelser som er henvist til andre organer, f eks til Stortingets ombudsmann for forvaltningen, som rette vedkommende.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene og kommandoområdene, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder er angitt nedenfor og viser ikke særlig store avvik fra tidligere år.

De nye sakene som er behandlet i 1988 er tatt opp av:

Enkelte soldater	76
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger eller offiserer på vegne av mannskaper	5
Vervede	2
Befal	22
Sivilt personell	5
Ombudsmannen	0
Forsvarsdepartementet, div høyere staber	0
	<hr/>
	110

Sakene fordeler seg på forsvarsgrenene slik:

FD og diverse høyere staber	11
Hæren:	
Distriktskommando Østlandet	25
Distriktskommando Sørlandet	2
Distriktskommando Vestlandet	2
Distriktskommando Trøndelag	4
6. Divisjon	24
	<hr/>
Heimevernet	4

Sjøforsvaret:

Avdelinger på Østlandet	2
Avdelinger på Sørlandet	0
Avdelinger på Vestlandet	4
Avdelinger i Trøndelag	0
Avdelinger i Nord-Norge	2
Fartøyer	1
	<hr/>
	9

Luftforsvaret:			
Avdelinger i Sør-Norge	21		
Avdelinger i Nord-Norge	8	29	
			110

<i>Menige mannskaper:</i>	1986	1987	1988
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	3	1	0
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	39	26	6
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde	2	2	1
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	63	58	23
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	5	2	3
Forlegningsforhold	2	7	0
Kosthold	2	2	0
Tjenesteforhold	18	7	6
Permisjoner	18	18	0
Velferdssaker	0	0	0
Kantiner	0	0	0
Disiplinærsaker	9	7	3
Forholdet mellom befal og menige	2	1	0
Økonomiske forhold	2	6	3
Sykesaker, tannpleie, ulykker	12	5	2
Sosiale saker	19	15	26
Forsvarets skolevirksomhet	6	4	8
Vervede	2	2	2

<i>Befal og sivilt personell:</i>	1986	1987	1988
Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon	4	4	4
Engasjement, åremål etc ..	17	2	3
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet.	13	9	6
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	10	10	8
Tjenesteforhold	4	7	0
Sykesaker	0	0	0
Disiplinær- og streffesaker	4	3	2
Erstatning	1	0	1
Underbringelse	0	1	0
Familieboliger	1	1	0
Lønn	2	3	1
Godtgjøringer	6	4	2
Pensjon	0	0	0

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det behandlet 6 saker hvorav en sak ikke er ferdig behandlet og derfor overført til 1989. I 3 av sakene er avgjørelsen endret i favør av klageren.

De fleste sakene i denne gruppe gjelder utsettelse med repetisjonsøvelser.

Erfaringene viser at mannskaper som er selvstendig næringsdrivende ofte har store økonomiske og driftsmessige problemer i forbindelse med sine pålagte militærøvelser. Det er imidlertid Ombudsmannens inntrykk at militære myndigheter strekker seg langt for å imøtekomme velbegrunnede utsettelsessøknader såvel når det gjelder repetisjonsøvelser som innkalling til førstegangstjeneste. Nemnda kjenner til at militære myndigheter i distrikter med særlig sesongbetont næringsvirksomhet, f.eks. fiske- og ridistrikter, forsøker å legge opp øvelsesaktiviteten til perioder som minst mulig rammer det sivile næringsliv. Nemnda vil fremheve som positivt at et slikt samspill mellom Forsvaret og næringslivet kan videreutvikles så langt praktiske og øvelsesmessige hensyn tillater.

En vernepliktig som tidligere etter søknad var fritatt for militærtjeneste og overført til siviltjeneste, anmodet via sin advokat om bistand i forbindelse med klager over påstått lovstridig innkalling til militærtjeneste. Klagerens saksdokumenter viste at han i tiden etter sesjon først hadde fått innvilget flere års utsettelse med militær førstegangstjeneste, i det vesentlige grunnet utdanning. Etter endt utdanning hadde han så søkt Justisdepartementet og fått innvilget fritak for militærtjeneste av overbevisningsgrunner. Deretter var han etter egne søknader over noen år innvilget utsettelse med siviltjenesten. Etter disse utsettelser var han kommet til endret overbevisning, hvorefter søknad om tilbakeføring til militær status var fremsatt og imøtekommet.

Etter dette var han innkalt til militær førstegangstjeneste. Sammen med sin advokat hevdet klageren at denne innkalling måtte anses som stridende mot aldersgrensebestemmelsene i vernepliktsloven da klageren nå var 30 år og således hadde overskredet lovens 28-års grense.

Da advokatens klage først var fremsatt ca to uker før klagerens innkallingsdato, begjærte klagerne at anken måtte gis oppsettende virkning for å forhindre at mannskapet ble tvunget til å påbegynne en militærtjeneste man anså som rettsstridig pålagt.

De behandlende militære myndigheter hadde avvist kravet om oppsettende virk-

ning. Ombudsmannen fant ikke grunn til bemerkninger til denne side av saken.

På grunn av sakens langvarige og spesielle forhistorie var nærmere undersøkelser og dokumentinnhenting nødvendig. Dette førte til at ankesaken ikke kunne sluttbehandles før klagerens tiltredelse av militærtjenesten.

I løpet av den rutinemessige legeundersøkelse ved fremmøte ble klageren på medisinsk grunnlag funnet uskikket for militærtjeneste. Han ble umiddelbart dimittert og fritatt for fremtidig militærtjeneste.

Etter denne vending fant Ombudsmannen ikke grunn til å forfølge saken videre og meddelte klageren og hans advokat om at saken var avsluttet.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand til å oppnå utsettelse med repetisjonsøvelse. De anførte utsettelsesgrunner var at han for tiden var hjemmenværende med daglig omsorg for familiens 6 mndr gamle sønn. Klagerens kone var engasjert i heltidsstilling utenfor hjemmet og klageren fremholdt at familiens økonomi ikke tillot at moren eventuelt ble tvunget til å søke om ulønnet permisjon for å overta ansvaret for tilsynet med sønnen under den forestående militærøvelse.

Klagerens søknad og senere anke var avslått av de angjeldende myndigheter, bl a under henvisning til at de regulativmessige utbetalinger til mannskaper med forsørgelsesansvar nettopp tar sikte på å kompensere for eventuelt inntektstap for familien som følge av øvelsen.

Av hensyn til det store antall utsettelses-søknader og i betraktning av likebehandlingshensynet, fant heller ikke Ombudsmannen grunn til innvendinger mot myndighetenes avgjørelse.

En vernepliktig, næringsdrivende maler av yrke, fant å måtte be om Ombudsmannens bistand etter å ha fått avslag på søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse. Klageren opplyste at han hadde inngått kontrakt med Forsvaret om oppussing av en kaserne. Den avtalte leveringstid var meget knapp og en 3 ukers repetisjonsøvelse mente han ville ødelegge alle muligheter for å få utført de avtalte arbeider innen fristens utløp.

Etter at de faktiske omstendigheter var nærmere klarlagt, herunder dokumentert at øvelsen ville medføre avbrudd i malerarbeidet, fant overordnet militær myndighet å kunne fritta klageren for øvelsen. Det ble imidlertid gjort klart at han måtte regne med å bli innkalt til ny øvelse ved første anledning.

Klageren sa seg tilfreds med denne avgjø-

relsen som ventelig Forsvaret selv også hadde et visst utbytte av.

Fra en vernepliktig mottok Ombudsmannen et lengre brev som ble innledet slik:

«Jeg ble tatt opp på befalskole X og møtte mandag 4 juli. Fre 8 juli sa jeg ifra til troppsbefalet at jeg allikevel ikke ønsket å gå befalskole, og dro hjem uten å få beskjed om hva som ville skje videre. Ons 11 juli, om morgenen, dro jeg tilbake etter å ha tenkt på situasjonen, og konferert med familien. Jeg fikk da inntrykk av at det ville være mulig, men da jeg kom tilbake tors var svaret dessverre negativt. Beskjeden var at jeg var dimittert.»

En nærmere kontakt med utskrivningsmyndighetene hadde klarlagt at den tidligere befalsaspirant neppe kunne regne med å kunne påbegynne en ordinær førstegangstjeneste før sommeren 1989. Etter klagerens beskrivelse av situasjonen var hans utsikter for den nærmeste fremtid (vinteren 1988-89) svært dystre. Han hadde ingen jobb i utsikt og heller ingen sivil elevplass. Arbeidsløshet uten trygderettigheter syntes å være eneste alternativ. Etter disse omstendigheter ønsket han Ombudsmannens medvirkning til å slippe inn til førstegangstjenesten snarest mulig høsten 1988.

Saken ble tatt opp med vedkommende krigskommissariat som opplyste at det nok kunne være visse muligheter for klageren etter søknad å bli innkalt i oktober 1988, men ventekøen var på nærmere 4000 mann fra tidligere årsklasser. Etter sin alder ville han imidlertid bli innkalt først tidligst i januar 1989.

Krigskommissariatet avsluttet sin rede-gjørelse til Ombudsmannen slik:

«ut fra det som er nevnt, og det som foreligger av opplysninger om hendelsesforløpet for nevnte sak, kan en ikke se at det er gjort noen formell feil fra Forsvarets side.

En må bare beklage at den økonomiske situasjon i Forsvaret har satt begrensninger for avtjening av førstegangstjenesten.

Hans søknad om tjeneste fra oktober 1988 vil måtte bli vurdert på lik linje med de mange andre tilsvarende søknader som KK har mottatt og som til dels er av eldre dato.»

Klageren ble gjort kjent med denne mulighet, og Ombudsmannen har senere ikke hørt mer i sakens anledning.

Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde

Det er behandlet en klagesak i denne gruppe.

Saken ble tatt opp av en tidligere flysoldat som i tillegg til førstegangstjenesten

også hadde tjenestegjort som verver adm. assistent. Han var nå blitt overført fra Luftforsvaret til HV hvor han var pålagt ordnær HV-tjeneste.

På bakgrunn av sin lange tjeneste i Forsvaret og unde henvisning til påståtte muntlige løfter om fritak for ytterligere militærtjeneste mente han seg urettmessig behandlet.

Klageren skrev slik til Ombudsmannen:

«I tiden 4/1-84—31/7-85 tjenestegjorde jeg på X flystasjonen, i alt 576 dager. De siste fire månedene var jeg vervet administrasjonsassistent. Dette var en tid med personalmangel ved stasjonen, særlig ved Rekruttskolen.

Noe av bakgrunnen for at jeg tok tjenesten som vervet adm.ass. var at jeg fra Y flystasjon, rulleførende enhet, mob.kontoret, ble lovet at jeg ikke skulle bli kalt ut til repetisjonsøvelse eller annen tjeneste. Tjenesten skulle bli godkjent slik at jeg fikk tilstrekkelig antall tjenestedager. Jeg fikk ikke dette skriftlig, men jeg regnet med at Forsvaret ville holde også den muntlige avtalen.

Etter dette anså jeg å ha utført min tjenesteplikt, og overraskelsen var derfor stor da jeg fikk beskjed om at jeg var overført til Heimevernet. Jeg kontaktet da HV-distriktet som ikke ville godkjenne tjenesten som vervet.

Jeg må si at jeg ble skuffet over Forsvaret etter dette da jeg fra før hadde fått beskjed om at jeg hadde utført tjenesteplikten.

Jeg er svært lite motivert for tjeneste i HV nå etter fra før å ha tjenestegjort i 19 måneder. Særlig da jeg vet at jeg ble lovet at dette ikke skulle skje og jeg vet at jeg må utføre akkurat samme tjenesten som de som kun har 3 måneders tjeneste fra før, men mange blir også overført direkte til Sivilforsvaret hvor de som regel ikke tjenestegjør mer enn en eller to måneder.

Jeg synes systemet er svært urettferdig og vil på denne bakgrunn høre om Ombudsmannen kan hjelpe meg noe i denne saken. Må jeg bare godta at HV sier at jeg må tjenestegjøre til fylte 44 år eller kan jeg få godkjent tjenesten. Jeg er takknemlig for Deres hjelp.»

Ombudsmannen sendte følgende anmodning til flystasjonen:

«Før jeg besvarer henvendelsen finner jeg å måtte be om flystasjonens kommentarer til det anførte. Jeg vil særlig be stasjonen opplyse om NN mottok full lønn som vervet og kommentarer til de forhold som klageren betegner som en «muntlig avtale» med Forsvaret.»

Flystasjonen svarte slik:

«NN fikk full lønn som vervet i tiden 4 april 85—31 juli 85.

Sjef mob avdelingen, har snakket med tidligere tjenestegjørende befal ved avdelingen og ingen av dem kan huske at lovnad om fri-

tak for rep øvelsen og annen tjeneste er gitt til NN.

X flystasjon har ikke flere opplysninger å gi utover dette.»

Etter å ha gjennomgått den aktuelle veringskontrakt og dessuten innhentet ytterligere kommentarer fra klageren, avsluttet Ombudsmannen saken med et brev til klageren der det bl a heter:

«X flystasjon har undersøkt hvorvidt tidligere tjenestegjørende befal kan ha gitt Dem noen spesielle løfter, men ingen av disse kunne erindre å ha gitt noen slike spesielle løfter.

Som nevnt i mitt brev av 8 d m kommer frivillig tjeneste etter gjeldende bestemmelser ikke til fradrag i senere pliktig tjeneste, og etter det som er opplyst i saken kan jeg ikke se noe påviselig holdbart grunnlag for en påstand om en avtale som ville medføre fravikelse av de gjeldende bestemmelsene.

Generelle spørsmål om sannsynlig fremtidig øvingsvirksomhet i HV anbefales tatt direkte opp med Deres rulleførende avdeling.

Etter det som er opplyst kan jeg ikke se at De er blitt urettmessig eller åpenbart urimelig behandlet i relasjon til de gjeldende bestemmelsene, hvorefter jeg for min del må betrakte saken som avsluttet.»

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering

Det er behandlet 30 saker i denne gruppe, hvorav 7 saker fra tidligere år. Av årets saker er 3 under behandling og overført neste år.

Av disse sakene gjelder 16 overføring til annet tjenestested, som regel til tjenestested nærmere hjemmet. Åtte av klagesakene gjelder overføring til HV før fullført førstegangstjeneste. De øvrige saker gjelder klager over avslåtte søknader om førtidsdimittering. I 15 av de ferdig behandlede sakene er avgjørelsen endret i favør av klageren.

En vernepliktig som tidligere hadde fått utsettelse med førstegangstjenesten ønsket Ombudsmannens bistand til overføring fra Luftforsvaret til Heimevernet. Klageren hadde tidligere vært innkalt, men gitt utsettelse og dimittert etter 6 dagers tjeneste. Årsaken til denne utsettelse var at han i sitt sivile yrke var eneansvarlig for et mindre sjøtransportsselskap i et øydistrikt. Klagerens situasjon var etter eget utsagn fortsatt den samme hvorfor han mente å være berettiget til særbehandling.

I sin henvendelse til Ombudsmannen gjorde klageren gjeldende at førstegangstjenesten ville medføre konkurs for hans firma og store vansker for den øybefolkning som var avhengig av hans båt rute. På denne bakgrunn ønsket han overføring til HV for der

å utføre kortere årlige øvelser uten noen forutgående førstegangstjeneste.

Av hensyn til en grundig saksbehandling ble klageren gitt midlertidig utsettelse med førstegangstjenesten til sommeren 89. I mellomtiden er militære myndigheter i arbeid med overføringsspørsmålet.

Ombudsmannen er i denne fase ikke ytterligere involvert i saken.

En vernepliktig søkte om overføring til HV etter endt rekruttskole med den begrunnelse at 12 mndrs sammenhengende fravær fra sin stilling som fagarbeider i trykkeribransjen medførte stor fare for arbeidsgivers konkurs og tap av arbeidsplasser. Som støtte for sin sak kunne klageren legge frem skriftlig bekreftelse fra arbeidsgiveren om behovet for faglig arbeidskraft. Overføringssøknaden til mannskapets militæravdeling hadde ikke ført frem, hvorfor han nå anmodet om assistanse fra Ombudsmannen.

Etter at Ombudsmannen hadde gitt til kjenne at det neppe kunne påregnes overføring til HV på de angitte premisser kom klageren tilbake med en ny søknad. Denne gangen var overføringssøknaden begrunnet med forskjellige helseplager, bl a hevdet klageren at han hadde psykiske vansker under militærtjenesten. Han viste også til smerter i rygg og ankler. Den forestående tjeneste i Nord-Norge påførte ham spesielle problemer idet han også led av vedvarende flyskrekk, ble det opplyst.

Også klagerens foreldre utviste stor telefonisk og skriftlig aktivitet med henblikk på å få sønnen dimittert eller overført til HV.

Under ombudsmannens saksbehandling ble rekruttskolen fullført og klageren overført med militærfly til stående avdeling i Nord-Norge.

Avdelingen ble av Ombudsmannen anmodet om å la klageren fremstille for en grundig legeundersøkelse med en sikker bedømmelse av hans helsetilstand.

Etter disse undersøkelser ble soldaten nedskrevet i helseprofil og deretter tilbakeført til tjeneste ved en HV-avdeling i nærheten av hjemmet som arbeidsdyktig (ikke-stridende) mannskap.

Såvel foreldrene som klageren selv syntes å være tilfreds med denne løsning av saken.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand til snarest mulig å bli dimittert fra førstegangstjenesten i Nord-Norge og overført til HV. Mannskapet opplyste å ha kommet i en vanskelig situasjon. Hans forlovede på hjemstedet i Sør-Norge var blitt gravid og ønsket ikke å fullføre svangerskapet uten at barnefaren kunne være nær og støttende

under svangerskapet. Klageren hevdet at det nå forelå fare for at forloveden ville velge å søke abort og dessuten bryte forlovelsen.

Ombudsmannen tok kontakt med mannskapets avdeling i Nord-Norge som etter å ha vurdert saken nærmere og rådført seg med overordnet myndighet, fant å kunne løse problemet ved å innvilge overføring til et tjenestested i nærheten av hjemmet og forloveden.

Denne løsning kunne klageren godta og frafalt anmodningen om overføring til HV. Det må antas at også forloveden fant ordningen akseptabel.

En vernepliktig fra Sør-Norge som tjenestegjorde ved en avdeling i nord, hadde forges bedt om å bli overført til en avdeling nærmere hjemmet. Soldaten påberopte seg tilpasningsvansker og psykiske problemer som årsak til overføringsønsket.

Avdelingens lege og psykolog hadde kommet til at det ikke forelå problemer av en så alvorlig karakter at han av medisinske grunner trengte overføring. Avslaget på overføringssøknaden hadde klageren motatt med dyp skuffelse, hvoretter han uten permisjon hadde forlatt leiren.

På hjemstedet hadde han oppsøkt sivil lege som i en skriftlig melding adressert til Ombudsmannen, uttalte stor bekymring for soldatens psykiske helse. Legen opplyste også om en vanskelig oppvekst og familiesituasjon.

Etter legens anbefaling tok soldaten kontakt med Ombudsmannen. I ett av sine brev til Ombudsmannen skrev klageren slik:

«Jeg har siden jeg skrev til Dem gått jevnlig hos lege, fordi han vil ha meg under oppsyn. Han har gitt meg tabletter som min mor tar hånd om.

Min lege har skrevet til ett psykiatrisk sykehus for at jeg skal få hjelp.

Jeg går i angst og er rastløs hele dagen, og det tar på meg så mye at jeg er avhengig av å få hjelp.

Jeg håper på et svar fra det militæret, for jeg klarer ikke å roe meg ned med den uvissheten som nå er. Jeg ber om hjelp til å få ett svar, fordi det betyr så meget for meg.

Jeg venter å høre fra Dem.»

Saken ble straks tatt opp med avdelingslegen som sørget for at soldaten ble kalt inn til nærmeste militærlege. Ved dette legekontor ble det foretatt nye undersøkelser som konkluderte med nedskrivning av hans helseprofil og dimittering som tjenestedyktig.

En elev ved en sivil maritim skole som var blitt innkalt til førstegangstjeneste i Hæren,

ba om Ombudsmannens bistand etter at han forgive hadde søkt om å bli overført til tjeneste i Sjøforsvaret. Begrunnelse var at han siktet mot en yrkeskarriere i handelsflåten, og at en mulig tjeneste i Sjøforsvaret derfor ville ha større sivil nytte for ham.

Etter å ha tatt saken opp med hans rulleførende avdeling ble Ombudsmannen meddelt at hans søknad nå var blitt innvilget og at innkallingsordren var annullert.

En vernepliktig kystartillerist ba Ombudsmannen vurdere hans sak etterat han forgive hadde søkt overføring til tjeneste nærmere hjemstedet.

Ombudsmannen tok saken opp med Sjøforsvarsstaben og anførte:

«Ved ekspedisjon av 3 d m har ovennevnte mannskap bedt om min bistand med sikte på overføring til tjenestested nærmere hjemmet.

En tidligere anke ses å være avslått av SST, jfr ovennevnte ref. I tillegg til klagerens saksfremstilling i brev av 3 d m, som det vedlegges en kopi av, har jeg i kontakt med herredsagronomen i NN kommune fått opplyst at hans foreldre allerede har store problemer med gårdsdriften. Begge foreldre er sterkt helsesvekket. Foruten klageren har ekteparet ingen sønner. Familien består forøvrig av fire døtre hvorav tre er gift og fraflyttet hjemmet. En datter er mindreårig og hjemmeboende. Det er videre opplyst at klageren pga gårdsdriften aldri har kunnet påta seg annet arbeid. Familiens gårdsdrift har således i de senere år vært basert på sønnens fulle deltakelse i arbeidet.

Dersom tungtveiende beredskapsmessige eller utdanningsmessige forhold ikke er til hinder, håper jeg saken kan undergis fornyet vurdering — evt med sikte på overføring mot erstatningsmannskap etter nytt personellinntak. SSTs svar avventes.»

Som gjenpartsadressat i brev fra Sjøforsvaret til klageren, ble Ombudsmannen meddelt at SST hadde funnet å kunne omgjøre sitt tidligere vedtak, hvoretter klageren omgående ville bli beordret til tjeneste nærmere hjemmet.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand etterat han hadde fått avslag fra sin avdelingen, hvor det bl a ble anført:

«Søknaden ses bl a begrunnet med at hans kone er gravid med termin ca 25 sep d å, samt at deres annet barn lider av en sykdom som medfører at han på kort varsel må oppsøke poliklinikk og evt hospitaliseres. I legeattest fra dr X av 29 mar d å ses bl a anført en anmodning om at man gir soldatens søknad om overføring til NN leir den høyeste prioritet.

Det ses videre opplyst fra soldaten og hans kone, samt bekreftet av legen, at forholdet til den nærmeste familie er av en slik

art at de ikke kan basere seg på en slik hjelp.

Før jeg tar standpunkt i saken anses det hensiktsmessig å avvente utfallet av soldatens anke, hvoretter resultatet vennligst bes meddelt meg snarest mulig.»

I brev fra avdelingen ble Ombudsmannen meddelt at soldaten nå var nedskrevet til hjelpedyktig og overført til den omsøkte avdeling.

En vernepliktig var innkalt til fullføring av førstegangstjenesten. Han hadde tidligere gjennomgått 91 dagers rekruttskole. Et par måneder før innrykk til resttjeneste tok han kontakt med Ombudsmannen i håp om å bli overført til HV og således slippe resttjenesten. Soldaten viste til at rulleførende avdeling hadde avslått hans søknad om overføring til HV. Han gjorde gjeldende at saken muligens var behandlet på feilaktig grunnlag, idet avdelingen i innkallingen og saksdokumentene forøvrig opererte med 365 dagers gjenstående tjeneste uten fradrag av foran nevnte rekruttskole på 91 dager. Dokumentene inneholdt også feilaktig fødselsnummer.

Ombudsmannen tilskrev avdelingen slik:

«Det vises til ovennevntes anke over avslag på søknad om overføring til HV, datert 3 d m, som jeg har mottatt kopi av. Klageren har bedt om min bistand i saken hvorfor jeg med dette anmoder om å bli gjort kjent med resultatet av ankebehandlingen.

Jeg vil også be om kommentarer til klagerens anførsel om at innkallingsordren inneholdt feilaktig fødselsnummer og at det heller ikke var gjort fradrag for tidligere utført tjeneste. Det bes avklart om det foreligger personforveksling.»

Avdelingen beklaget de oppståtte feil som etter det opplyste skyldtes mangelfull kontroll.

Etterat antallet dager resttjeneste var redusert til 274 og riktig fødselsnummer påført, fastholdt avdelingen sitt avslag på søknaden om overføring til HV. Heller ikke Ombudsmannen fant de påberopte overføringsgrunner sterke nok for et imøtekomende svar. Overføringssøknaden var begrunnet med pollenallergi, at han var kommet i fast arbeid og at han dessuten hadde opptatt lån til forskjellige formål.

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen over avslag på søknad om dimittering fra førstegangstjeneste og overføring til HV. I sin klage opplyste mannskapet at overføring til HV på hjemstedet var blitt nødvendig fordi hans foreldre var blitt sykelige og derfor vanskelig kunne ta hånd om fami-

liens gårdsbruk som besto av 13 dekar bær og fruktareal. Begge foreldrene var i lønnet arbeid utenfor hjemmet, men moren var nå etter legeerklæring gått over i halvdags stilling som 50 % ufør. Som ytterligere grunn for overføring anførte klageren at han selv hadde merket ryggplager av samme art som hans mor led av. Ryggglidelsen måtte antas å være arvelig og derfor noe som måtte tas alvorlig mente klageren.

Militærlegens foreløpige uttalelse ga imidlertid ikke grunn til slik bekymring på klagerens vegne.

Etter nødvendig oppklarende korrespondanse avsluttet Ombudsmannen saken med et brev til klageren der det bl a heter:

«Etter gjeldende bestemmelser må begrunnelsen være av vesentlig eller avgjørende betydning for den vernepliktiges livsgrunnlag eller personlige velferd, og herunder tas hensyn til foreldres sykdom som vanskeliggjør gårdsdrift m m. På bakgrunn av personellmessige årsaker er det imidlertid en meget restriktiv praktisering av bestemmelsene, herunder med hensyn til en så vidt mulig lik behandling.

Jeg har ingen adgang til å prøve rene skjønnsmessige vurderinger i saken, dersom skjønnets ikke skulle fremtre som urettmessig eller åpenbart urimelig, f eks om det skulle være tatt utenforliggende eller usakelige hensyn.

Slik saken fortoner seg i dag synes det imidlertid ikke å foreligge noe grunnlag for å hevde at avslaget på Deres søknad fremtrer som urettmessig eller åpenbart urimelig i relasjon til gjeldende bestemmelser og så vidt mulig lik behandling av øvrige søkere med forskjellig behov for overføring. Problemene bør så vidt mulig søkes løst ved dokumenterte behov for velferdspermisjoner i tillegg til berettigede langpermisjoner.

Når det gjelder spørsmålet om fritak fra førstegangstjenesten begrunnet med Deres helsemessige situasjon beror det på en medisinsk faglig vurdering som ligger utenfor min kompetanse å kunne vurdere. Jeg forutsetter imidlertid at rette medisinske faglige instans snarest mulig vil vurdere Deres sak.

Etter det som er opplyst ser jeg i dag ikke noe rimelig holdbart grunnlag for ytterligere tiltak fra min side.»

En vernepliktig hadde, med bistand fra sosialkontoret på hjemstedet, forgjeves søkt om overføring til tjenestested nærmere hjemmet.

I en omfattende saksfremstilling gjorde han henvendelse til Ombudsmannen hvorav fremgikk at hans kone var syk og gikk til regelmessig kontroll og undersøkelse hos lege. Av de medisinske uttalelser fremgikk at konas sykdom var forverret under klagerens militærtjeneste. Legen støttet overføringssaken. Saken hadde også støtte hos soldatens nærmeste overordnede, men var blitt avvist av overordnet militær myndighet.

I sin klage til Ombudsmannen foretok soldaten følgende oppsummering av saken:

- «— jeg har søkt om overflytting pga helse-tilstanden hos min kone flere ganger, og fått avslag.
- jeg har blitt lovet en EDB-tjeneste fra X som jeg ikke har fått
- jeg har søkt om overflytting pga tjenestestillingen og fått avslag
- jeg er i den avdeling som har stor forståelse for mitt og min kones problem, og som ikke har noe imot å overflytte meg så lenge de får en ny soldat
- jeg har fått tilbud fra en avdeling i Sør-Norge som har bruk for min utdannelse, og som kan gi meg en enestående faglig utfordring som instruktør, samtidig som den ligger så nært hjemmet at jeg kan nå hjem til min kone hver dag for å hjelpe henne i hennes plagsomme sykdom.

Jeg har søkt å gjengi vårt problem og saks- gang så nøye som mulig i denne søknaden, for å unngå misforståelser og å prøve å få frem saken så riktig som mulig. Jeg håper derfor at Ombudsmannen for Forsvaret kan finne frem til en riktig avgjørelse i denne saken, noe som jeg selvfølgelig inderlig håper kan slå ut til fordel for meg og min kone. Jeg vil prøve å få igjennom en ny søknad om overflytting denne gang til DKX. Men etter det jeg har erfart, vil jeg ikke oppnå noen ting uten en henstilling fra Ombudsmannen for Forsvaret, enten direkte til rulleførende i Y eller Lutforsvarsstaben, om å få meg overflyttet.»

Etter å ha innhentet en nærmere uttalelse fra kvinnens lege, tok Ombudsmannen saken opp med rulleførende avdeling.

Avdelingen foretok en fornyet gjennomgang av saken og fant etter de nå foreliggende omstendigheter å kunne imøtekomme klageren.

Soldaten ble umiddelbart overført til tjeneste ved distriktskommandoen som på forhånd hadde erklært behov for mannskap med hans kvalifikasjoner.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr

Det er behandlet tre saker i denne gruppe. I to av sakene er avgjørelsen endret i favør av klageren.

Fra en soldattillitsmann mottok Ombudsmannen en klage over avslått søknad om erstatning for klokke som var skadet og tapt undertjeneste

Avdelingen hadde avvist erstatningskravet under henvisning til at vedkommende soldat den aktuelle skadedag ikke utførte tjeneste som nødvendiggjorde bruk av klokke. I sin henvendelse til avdelingen viste Ombudsmannen til gjeldende regler om bilighetserstatning for tapte/skadede pri-

vate effekter. For å belyse nyere regelpraksis ble avdelingen også oversendt utdrag fra tidligere års dok. 5 hvor saker vedrørende erstatning for tapt klokke under tjeneste var omtalt og erstatning innvilget.

Avdelingen fastholdt sitt nei til erstatning og avviste Ombudsmannens henvisning til de eldre saker omtalt i dok. 5 som ikke analoge tilfeller med den nå foreliggende. Avdelingen anførte videre:

«Det hevdes i tillitsmannens brev at klokke er nødvendig for å utføre den daglige tjeneste. Skolen mener at dette så langt fra er tilfelle. For det første, dersom soldaten blir satt til spesielle arbeider er de under ledelse av befal/leirbefal. Dersom en soldat skal utføre et oppdrag på egen hånd, blir dette gitt innenfor et tidsintervall alt etter oppdragets art og omfang. Videre kan nevnes at en innenfor området har et høytafonanlegg som ofte nyttes til oppkalling av blant andre soldater i løpet av dagen. Ellers har en som ellers de mest vanlige signaler som spilles til faste tider over anlegget og er godt hørbart over hele området.

Skolen er ellers villig til ytterlig å gi opplysninger eller utdype de som her er gitt, om det skulle være ønskelig.»

Etter dette fant Ombudsmannen å ville forelegge avdelingens regelfortolkning for vedkommende forsvarsgrensstab. Dette utløste et brev fra staben til den lokale avdeling med kopi til Ombudsmannen hvor det bl a ble anført:

«Da saken later til å ha vært behandlet noe på siden av den praksis som ellers gjelder, og da en også later til å ha gjort saksbehandlerfeil fra skolens side, ønsker LST å komme med noen presiseringer.

1. I praksis anses klokke som nødvendig utstyr for bruk i enhver tjeneste. Man trenger følgelig ikke å ta stilling til kravene i KtF 1976 avd I nr 10 side 231 pkt 1 første ledd, men avgjøre søknaden etter reglene i annet ledd.
2. Saksbehandlingen: Såvidt LST ser er det i avslaget til søknaden ikke opplyst om soldatens ankerett. Det fremgår heller intet i saken om det omsøkte beløp; dersom dette var over kr 500,— var det ikke korrekt å behandle søknaden lokalt, jfr KtF 1976 side 232 pkt 2 a.»

Den KtF-bestemmelse staben mente saken burde løses etter har følgende ordlyd:

«Unntaksvis kan billighetserstatning tilstås for slike private effekter som soldaten har bruk for i tjenesten, og som skades eller tapes under tjenstgjøringen uten at dette kan bebreides ham dersom tapet/skaden ikke dekkes av forsikring. Spørsmålet om billighetserstatning kan ytes, avgjøres i det enkelte tilfelle under hensyntagen til effektens art og de omstendigheter hvorunder tapet/skaden er foregått. Erstatningsbeløpet begrenses oppad til kr 3000 for det enkelte skadetilfelle.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til avdelingen og klageren hvor han forutsatte at saken nå ble undergitt ny behandling. Ombudsmannen har ikke hørt mer i sakens anledning.

En vernepliktig, tilhørende sikh-religionen, klaget gjennom sin advokat til Ombudsmannen over ikke å ha fått tillatelse til å bruke turban som hodeplagg under førstegangstjenesten som han nå var innkalt til.

På klagerens vegne fremkom advokaten med følgende redegjørelse:

«NN er sikh, og han er aktivt medlem av sikhmenigheten i Norge, Sikh Center & Gurudwara Organization.

Som troende sikh er NN forpliktet til til enhver tid å gjøre bruk av turban. Praktiserende sikher tar bare av seg sin turban når håret skal vaskes og beholder således turbannen på i enhver annen situasjon, også om natta.

I forbindelse med påbegynningen av sin førstegangstjeneste har NN henvendt seg til X flystasjon for å orientere seg om hvordan det gjeldende uniformsreglement praktiseres. Jeg oversender vedlagt brev av 21.6.1988 fra X hovedflystasjon der NN informeres om at det ikke vil bli gjort unntak fra gjeldende uniformsreglement for religiøse grupper.

På bakgrunn av det som framkommer i nevnte brev legger jeg til grunn at NN vil stå overfor betydelige problemer av disiplinær karakter når han påbegynner sin første gangstjeneste idet han ikke vil kunne samtykke i å bruke annet hodeplagg enn turban.

Jeg vedlegger bekreftelse fra Sikh Center & Burudwara Organization av 26.6.1988 der det framgår at NN tilhører sikhreligionen og er medlem av sikhenes trossamfunn som er registrert i Norge. Organisasjonen bekrefter videre at det iht. deres religion er forbudt å klippe hår samtidig som det er påbudt bruk av turban. Det opplyses i bekreftelsen at sikher som avtjener militærtjeneste i India og hos våre allierte England og Canada alltid gjør bruk av sin turban, også til uniform.

På denne bakgrunn finner jeg det kvalifisert urimelig at det ikke gjøres unntak fra det gjeldende uniformsreglement for NN og andre sikher som iht. sin religion er forpliktet til å anvende turban.

For ordens skyld skal merkes at NN er villig til å anvende turban med farge til enhver tid bestemt av hans militære foresatte.

Jeg ber med dette om ombudsmannens vurdering av det standpunkt som framgår av X hovedflystasjons brev av 21.6.1988. Av hensyn til at førstegangstjenesten for NN allerede er påbegynt, tør jeg be om at saken gis prioritet hos Dem.»

Saken som vakte betydelig mediainteresse ble raskt forelagt Forsvarsdepartementet. Departementet beordrer Forsvaret om straks å gi klageren utsettelse med første-

gangstjenesten inntil de prinsipielle sider ved saken var nærmere belyst.

Departementet viste bl a til at det var nedsatt et eget utredningsutvalg for minoritetsspørsmål som ennå ikke hadde avgitt uttalelse.

I samsvar med departementets pålegg ble klageren gitt utsettelse med videre tjeneste og dimittert.

Etter en nærmere gjennomgang av saken kom departementet senere til at klageren burde bli gitt anledning til å anvende turban under sin militærtjeneste.

Departementet har anmodet Forsvarets overkommando om at bestemmelser om sikhers adgang til bruk av turban under tjeneste blir innarbeidet i uniformsreglementet.

Forlegningsforhold

Det er behandlet en klagesak i denne gruppen.

Det kan opplyses at forlegningsforholdene vies stor oppmerksomhet under nemndas befaringer ved avdelingene. Nemnda viser til sine kommentarer i befaringsrapportene som er gjengitt senere i denne beretning.

En vernepliktig som hadde fått avslag på søknad om hjemmeboerstatus og erstatning for privat kosthold ønsket Ombudsmannens inn gripen i saken.

Klageren som tjenestegjorde i nærheten av hjemmet, hevdet at han p g a omsorgen for familiens to barn oppholdt seg hjemme de fleste kvelder og netter. Dette medførte ekstra utgifter til kosthold i hjemmet samtidig som Forsvaret ble spart for kostutgifter for de måltider han ikke inntok i mesen.

Klageren ønsket derfor å få innvilget formell hjemmeboerstatus slik at han kunne få utbetalt erstatning for sine private kostholdsutgifter.

Avdelingen var under sin behandling av saken kommet til at klageren ikke oppfylte vilkårene for innvilgelse av hjemmeboerstatus, hvorfor erstatningskravet også var avslått. Heller ikke Ombudsmannen fant å kunne gi klageren medhold.

Tjenesteforhold

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe hvorav 2 av sakene er avgjort i favør av klageren.

En flysoldat mente seg urettmessig behandlet og tok kontakt med ombudsmannen.

I sin saksfremstilling opplyste klageren at han tidligere hadde utført tjeneste etter

skiftordning som innebar regelmessige fridager som avspasering.

Hans nærmeste overordnede hadde nå overført ham til ordinær dagtjeneste uten ekstra fridager. Klageren oppfattet dette som personforfølgelse og ønsket Ombudsmannens bistand til å bli tilbakeført til turnustjenesten.

På ombudsmannens anmodning la avdelingen frem en redegjørelse for den foretatte omplassering av klageren. Av denne fremgikk at omplasseringen var fremtvunget som en konsekvens av overgangen til 37½ times arbeidsuke for avdelingens fast tilsatte personell.

Avdelingen opplyste også at klageren tidligere var refset for uregelmessigheter i tjenesten — uten at dette hadde hatt noen betydning i forbindelse med omplasseringen, ble det opplyst.

Avdelingens redegjørelse om de faktiske omstendigheter ble bekreftet av klageren og ombudsmannen kunne avslutte saken med et brev til klageren der det bl a ble anført:

«I henhold til vedlagte kopi av brev fra Lstn X av 1 d m legger jeg til grunn at fremmetiden om morgenen er blitt fleksibel mellom 0730 og 0800. For øvrig vises til vedlagte kopi av brev fra Lstn X av 10 d m, hvor det bl a anføres at det er beklagelig at De føler Dem personlig forfulgt. Dette forholdet har stasjonssjefen tatt opp med befalet ved opsskvadronen.

Med hensyn til beordringen til fast dagtjeneste må jeg minne om Vernepliktslovens § 7, hvoretter enhver vernepliktig er forpliktet til å overta den tjenestestilling som han blir beordret til og utføre den tjeneste som blir pålagt ham.

Etter det som er opplyst i saken kan jeg ikke se noe holdbart grunnlag for å hevde at beordringen til fast dagtjeneste er urettmessig eller åpenbart urimelig.

Etter det ovenstående, og dersom jeg ikke skulle høre noe annet fra Dem, antas at det ikke lenger er grunnlag for min bistand, således at jeg kan betrakte saken som avsluttet.»

En HV-mann som var overført fra tjeneste i sitt lokale HV-område til tjeneste ved den sentrale distriktsstab hevdet i sin klage til Ombudsmannen at denne overføring måtte betraktes som en «straffereaksjon» i forbindelse med tjenesteforsømmelser som han allerede var refset for. Siden overføringsbeslutningen var truffet kort tid etter den forannevnte refselse mente klageren at overføringen var å betrakte som «straff nr. 2» for samme refsbare forhold.

Ombudsmannen innhentet uttalelse i saken fra vedkommende HV-myndighet som avviste antydningene om at det skulle fore-

ligge noen sammenheng mellom refsels-saken og den vedtatte overføring av mannska-pet.

HV-distriktet opplyste bl. a.:

«Distriktet må til enhver tid ha en styrke av mannskaper som øves sentralt.

Dette er mannskaper som forestår, leirar-beider og kjøkkentjeneste i forbindelse med avvikling av kurser og resttjeneste ved distriktet.

I tillegg til at mannskapene forestår ovennevnte arbeid deltar de i skytebanetjeneste for å opprettholde sin våpenferdighet.

På grunn av stor avgang av ovennevnte personellkategori må distriktet trekke også andre mannskaper inn for å gjøre denne tje-nesten.

Uttak av dette personell skjer i samråd med områdene.»

Ombudsmannen avsluttet sitt siste brev til klageren slik:

«Etter dette må jeg legge til grunn at det ikke foreligger disiplinerende motiver for den endring av øvelsesopplegget som for Deres vedkommende har funnet sted. Saken synes å ha blitt behandlet innenfor rammen av den personell disponeringsmyndighet som tilligger HVs distriktssjefer.

Jeg anser hermed saken som avsluttet for mitt vedkommende.»

Fra en tidligere flysoldat mottok Ombuds-mannen følgende brev:

«Høsten 1982 startet jeg min førstegangstjeneste i Luftforsvaret som rekrutt i 3 måneder på Værnes. Resten av tjenesten, 12 mndr. skulle jeg være operasjonsassistent på Luftforsvarets stasjon i X. Etter disse 15 månedene hadde jeg tenkt å verve meg for ett år. På den tiden var det mangel på vervet personell på stasjonen, så jeg gikk med på å verve meg 3 mndr. før førstegangstjenestens slutt. De tre første månedene som vervet hadde jeg imidlertid lønnsforhold som en vernepliktig, dvs. ingen form for tillegg, bare vanlig lønn i Statens lønnsregulativ. Kontrakten med Forsvaret gikk ut høsten 84, da hadde jeg vært i Forsvaret i to år.

Hele tiden, helt fra jeg var på sesjon i juni 81 og mens jeg var på Rekruttskolen og i X, fikk jeg forståelsen av at jeg etter førstegangstjenesten var ferdig med min verneplikt i Forsvaret i fredstid. Det var kun i forbindelse med mobilisering eller hvis man meldte seg inn i HV at man ville komme i betraktning igjen. Det ble sagt at vi som hadde 15 mndrs. tjeneste var «heldige» som ikke ville få rep. øvinger.

Overraskelsen var derfor stor da jeg høsten 1987 ble innkalt til repetisjonsøvelse som det senere skulle vise seg var i Hæren. Jeg skrev et brev til Y BN som hade sendt innkallelsen og spurte om det ikke hadde skjedd en misforståelse. Jeg fikk til svar at jeg, med henvisning til noen paragrafer, bare hadde å møte. Like før øvelsen kom jeg på at det finnes en Ombudsmann for Forsvaret, som jeg tok kontakt med pr. telefon. Han kunne ikke gjøre noe på så kort tid, men anbefalte meg å gjennomføre øvelsen og heller

skrive et brev med orientering om forholdet, noe jeg nå gjør. Spørsmålet til dem er om det som har skjedd nå med meg er normal prosedyre? Er det tilfelle at personell med 15 mndrs. førstegangstjeneste i Luftforsvaret i tillegg skal ha rep.øvinger i Hæren?

På øvelsen jeg var på var jeg «troppsassistent» fordi de på rullebladet mitt hadde forvekslet det med ordet «ops.assistent» som var stillingen min i Luftforsvaret. Det som ble gjennomgått på øvelsen var stort sett nytt stoff for meg, og det ble derfor mer opplæring enn repetisjon. Det kreves dessuten et eget kurs for å være troppsassistent, noe jeg ikke hadde. Det var ikke hyggelig å få spørsmål om hva jeg som hadde vært i Luftforsvaret hadde på øvelsen å gjøre, fra offiserene og befalet i kompaniet. Til å begynne med prøvde de å få meg dimittert, men ga opp fordi bataljonssjefen svært gjerne ville ha meg med på øvelsen.

Rep-øvelsen ble et særlig stort økonomisk tap for meg, i og med at jeg ikke hadde fast arbeid. Jeg er yrkessjåfør, og kjører lsstabil på prosenter for en maskineier. Kjøringen bestod i transport av levende rein til slakteriet i X, og i tillegg kjørte jeg brøytebil. Rep.øvelsen kom for meg midt i høysesongen for begge deler.

Etter det jeg vet har bare en av mine medsoldater fra førstegangstjenesten blitt innkalt til rep.øvinger, han bor også i X kommune.

I likhet med meg fikk han til svar at det var oppstått en feil, og han trengte ikke møte til repetisjonsøvelsen.

Jeg ønsker å få en endelig avklaring i dette spørsmålet, og dersom det er snakk om en særbehandling vil jeg vite grunnen til det. Jeg skriver derfor dette til Dem med ønske om at det blir tatt kontakt med de det gjelder slik at dette kan bli avklart, og at jeg kan få vite resultatet av det som blir gjort.»

Av ombudsmannen ble bataljonen bedt om å avgi bemerkninger til mannskapets anførsler og samtidig opplyse om tidspunktet for overføringen til ny rulleførende enhet og om når Bataljonen opplyste bl.a. følgende:

«Han ble slettet ved sin tidligere rulleførende avdeling — Z. Hovedflystasjon ved årlig omfordeling den 14 okt 1985 til KKN. Fordelt til X BN noe senere samme år av KKN. Etter mottak ved X BN — mobdisponert i sin nåværende stilling og meddelt om dette ved årlig KtK.

—X bataljon vil videre anføre at vi til sine tider får overført personell fra andre forsvarsgrener — Luftforsvaret og Sjøforsvaret — og for dette personell er det ofte en overraskelse.

Vel nok er det slik at de nevnte forsvarsgrener ikke har repetisjonsøvelse på linje med Hæren og dette gjelder så lenge personellet tilhører de respektive.

Men ved overføring til andre forsvarsgrener så vil andre bestemmelser bli fulgt.»

Deretter ble klagesaken avsluttet med et brev fra ombudsmannen til klageren der det bl.a. ble anført:

«Jeg har bedt X BN avgi bemerkninger til Deres anførsler, hvorefter jeg har mottatt bataljonens redegjørelse i brev av 30 f m, som ses sendt Dem som gjenpartsadressat. For øvrig vises til bataljonens redegjørelse sendt Dem i brev av 18 des 87.

Varigheten av samlet ordinær tjenestetid, dvs førstegangstjeneste og repetisjonsøvelser, fastsettes av Stortinget, og herunder kan det fastsettes repetisjonsøvelser for så vel Lftforsvaret som for Hæren e t c.

For øvrig kan enhver vernepliktig med hjemmel i Vernepliktslovens § 38, jfr. § 7, bli overført til en annen rulleførende enhet i eller utenfor den forsvarsgren han opprinnelig var utskrevet til, når det finnes hensiktsmessig av forsvarshensyn.

Som opplyst av X BN blir personell gjerne overrasket når det blir overført til Hæren fra en annen forsvarsgren, men etter det som er opplyst i saken kan jeg ikke se at De er blitt utsatt for en urettmessig forskjellsbehandling.

Eventuelle ytterligere uklare forhold anbefales tatt opp med X BN.

På bakgrunn av ovenstående betraktes saken for min del som avsluttet.»

Permisjoner

Det er i 1988 ikke behandlet noen journalførte saker i denne gruppe, men en lang rekke permisjonssaker er drøftet og behandlet ved telefonisk kontakt med de aktuelle militæravdelinger.

Det er nemndas erfaring at de militære myndigheter viser stor imøtekommenhet ved behandling av velbegrunnede søknader om velferdspermisjon.

Disiplinærsaker

Det er i 1988 behandlet tre klagesaker i denne gruppe.

På Forsvarsdepartementets anmodning har ombudsmannen som høringsinstans avgitt følgende bemerkninger til departementets utkast til nytt Disiplinærreglement:

«Jeg er med ovennevnte ref blitt anmodet om å avgi uttalelse til utkast til nytt Disiplinærreglement for Forsvaret.

Disiplinærreglementets bestemmelser synes å ligge innenfor den nye vedtatte Disiplinærlovens rammer, og på denne bakgrunn synes ikke reglementet å foranledige vesentlige bemerkninger fra min side.

Imidlertid vil jeg tillate meg å peke på noen bestemmelser i Disiplinærloven og Disiplinærreglementet hvor det etter min mening kunne være fordelaktig med en noe grundigere presisering i Disiplinærreglementet, primært med sikte på en så vidt mulig lik praktisering av reglementet.

1. Etter Disiplinærlovens § 20, annet ledd, fremgår at «andre refselsener enn de som inngår under § 5, nr 4 b), meddeles vanligvis i nærvær av flere befal eller menige.»

I Ot prp nr 82 (1986-87), side 37, ses omtalt Generaladvokatens innvendinger

mot at refselsener for befal skulle følge hovedregelen med kunngjøring i nærvær av flere befal eller menige.

I nevnte Ot prp, side 38, ses FD å bemerke at de påpekte hensyn vil kunne ivaretas gjennom reglementsregler om hvorledes befalsrefselsener bør forkynnes.

For øvrig ses opplyst at det i og for seg ikke kan være noe til hinder for at dagens ordning opprettholdes for befal. I parentes ses bemerket at refselse for befal i dag oftest skjer ved at sjefen leser den opp for den refsede på sitt kontor i nærvær av eksempelvis nestkommanderende og adjutant.

Disiplinærreglementets bestemmelser i tilknytning til lovens § 20 kan imidlertid ikke ses å angi noen spesiell anvisning eller veiledning for meddelelser av refselsener overfor befal. Etter min mening kan meddelelsesmåten få en vesentlig betydning både for det enkelte refsede befal personlig, men også for selve Forsvaret.

En nærmere veiledning for befalssaker bør derfor søke å avverge eventuell feiltolkning av reglementet.

Dersom befal skulle bli meddelt en refselse eksvis under en kp-oppstilling vil jeg anta at omstendighetene omkring selve meddelelsen vil kunne være adskillig mer byrdefull enn selve refselsesutmålingen. Det refsede befals personlige egenskaper vil selvsag ha stor betydning hva angår de personlige virkningene, også avhengig av tjenesteforsømmelsens karakter m m.

Etter en opplest refselse på oppstilling vil jeg anta at mannskapenes fremtidige respekt for sin refsede leder vil kunne bli vesentlig redusert, men dermed vil også avdelingens effektivitet kunne bli påført uheldige virkninger.

Disiplinærreglementet bør derfor etter min mening inneholde en nærmere anvisning eller veiledning for meddelelse av befalsrefselsener. I motsatt fall vil mulighetene være tilstede for en feiltolkning og forskjellig praktisering av reglementet, og herunder med mulige anførsler fra den refsede om at hans personlige forhold til sjefen har bevirket valg av meddelelsesmåte.

2. I tilknytning til Disiplinærlovens § 38 angir Disiplinærreglementets pkt 156 at fullbyrdelse av arrest etter endt tjeneste bør så vidt mulig unngås m v.

Soning ut over tjenestetiden vil vel antakelig etter en alminnelig oppfatning som oftest ha betydelige sterkere virkning for den refsede i forhold til soning i tjenestetiden.

I Ot prp nr 82 (1986-87), side 55, ses GA å ha foreslått regler om en maksimumsgrense for antall dager soning etter endt tjeneste. Videre ses at FD støtter GAs syn og vil vurdere en slik regel ved utarbeidelse av reglementet.

I Disiplinærreglementet kan jeg imidlertid ikke se angitt noen maksimal grense for det antall dager som kan sones etter endt tjeneste, men et slikt prinsipielt betydningsfullt spørsmål kunne etter min mening med fordel bli uttrykkelig presisert i reglementet.»

En advokat ønsket samspill med ombudsmannen i forbindelse med en refselsessak som en soldat hadde tatt opp med ham. Soldaten var ilagt 10 døgnvaktarrest for ulovlig fravær og vaktforsømmelse.

Advokaten hadde ved anke til overordnet militær myndighet forgjeves forsøkt å få omgjort refselsen fra vaktarrest til bot. Ombudsmannen ble bedt om å medvirke til at soldaten fikk anledning til å møte refselsesutstederen for en nærmere samtale med sikte på en ny prøvelse av saken.

Advokaten gjorde gjeldende at det for hans klient nå var særdeles ubeleilig å måtte sone vaktarrest idet refsede var opptatt med kveldsundervisning med sikte på avleggelse av fagprøve.

Etter å ha gjennomgått sakens ulike dokumenter besvarte ombudsmannen advokatens henvendelse slik:

«Det vises til Deres brev av 29 f m i anledning NNs ønske om et møte med utstederen av den refselse han ble ilagt den 15 jul f å, vedrørende ulovlig fravær og vaktforsømmelse.

Jeg legger til grunn at NN har anket over refselsen, med påstand om å få omgjort refselsen fra vaktarrest til bot. Anken er blitt prøvd av Forsvarskommando Sør-Norge og Krigsadvokaten for Østlandet, men er ikke blitt tatt til følge.

I brev til Dem fra Lstn X den 21 okt f å ses bl a opplyst at den refsede kan gis anledning til å delta i kveldsundervisning under

soning av fefselsen, samt at tidspunktet for soningen kan bli å fastsette i samråd med NN.

Etter det som er opplyst kan jeg ikke se at det foreligger noen feil eller at det er blitt påberopt noen feil ved den ilagt refselsen.

I brev til Dem fra Lstn X den 6 f m ses bl a opplyst at det ikke finnes grunnlag for et møte mellom den refsede og utstederen av refselsen.

Jeg kan heller ikke se at det er gitt noen nærmere begrunnelse for ønsket om et slikt møte, og på bakgrunn av sakens ubestridte faktum kan jeg heller ikke se hensiktsmessigheten med et slikt møte.

På bakgrunn av det ovenstående finner jeg ingen rimelig grunn til å foreta noen skritt i sakens anledning.»

Tillitsmannsordningen

Det er ikke behandlet noen klagesaker i denne gruppe i år.

Ombudsmannen har også i år mottatt møtereferater fra kontaktutvalgenes møter og landsutvalgets møter.

Som tidligere har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i fellesutvalgene.

Hæren	27	(26)	utvalg med 190 møter	(177)
Sjøforsvaret landstasjoner	17	(18)	utvalg med 73 møter	(81)
Fartøyer	3	(3)	utvalg med 19 møter	(10)
Luftforsvaret	16	(20)	utvalg med 77 møter	(101)
	63	(67)	utvalg med 359 møter	(369)

Tallene for 1987 i parentes.

Utvalgene har i år behandlet 2259 saker (2482) som fordeler seg slik på forsvarsgrenene:

Hæren	1338	(1278)
Sjøforsvarets landstasjoner ...	398	(503)
Fartøyer	72	(72)
Luftforsvaret	451	(629)

Fordelingen på de enkelte saksområder er følgende:

1. Beordring overføring m v, dimitterint	23	(7)
2. Kommandert tjeneste	236	(2427)

3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	23	(90)
4. Uniformer m.v.	95	
5. Underbringelse	297	(415)
6. Forpleining og hygiene	110	(139)
7. Permisjoner	65	(75)
8. Kantiner	0	(3)
9. Velferd	577	(622)
10. Idrett	49	(70)
11. Kommunikasjoner	76	(84)
12. Økonomiske forhold	24	(24)
13. Sosial- og sykesaker	22	(21)
14. Forsvarets skolevirksomhet	4	(5)
15. Sivilopplæringen	41	(65)
16. Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	370	(378)

17. Tjenestlige orienteringer
gitt av sjef 247 (224)

Det er i år ikke kommet inn referater fra repetisjonsavdelinger.

Økonomiske forhold

Det er behandlet fire saker i denne gruppe hvorav en fra forrige år.

Fra en gruppe tillitsmenn for repetisjons-soldater under øvelse i februar/mars 1988 mottok ombudsmannen en henvendelse der det ble reist krav om tiltak for mer rettferdige økonomiske vilkår under repetisjons-øvelsene.

Tillitsmennesenes brev hadde følgende ord-lyd:

«Fellesutvalget for tillitsmenn ved Bn X vil på det kraftigste få markere sin misnøye med de økonomiske vilkår mange repsoldater tilbys.

At offentlige ansatte og ansatte i privat næringsliv ikke har samme økonomiske rettigheter anser vi som dypt urettferdig. Særlig hardt rammes familier med bare en inntekt.

Vårt krav er som følger:

Off ansatte og ansatte i privat sektor må sidestilles m h t økonomiske vilkår.

Enten ved at — arb.givere i privat sektor pålegges ved lov å utbetale lønn til arb.-takere på rep.

Eller at — det offentlige på ett eller annet vis garanterer for at repsoldater får alle sine faste utgifter, eks.vis renter og avdrag på lån, dekket.

Begrunnelse:

Som allerede anført virker nåværende ordning svært urettferdig.

Misnøyen skaper stor uro blant soldatene. Misunnelse og bekymringer for privat økonomi skaper konflikter og problemer i ofte fra før av pressede familiesituasjoner. Videre opprettholdes og forsterkes motviljen mot selve reptjenesten. Slik mangel på motivasjon svekker til syvende og sist vårt lands forsvarsevne.

Alt sammen forhold vi som tillitsmenn i høyeste grad beklager.

Vi krever at vårt anliggende straks blir fulgt opp av forsvarets tillitsmannsapparat, ombudsmann og sentrale sivile og militære myndigheter — med sikte på en nødvendig lovendring.

Med dette imøteser vi med stor forventning en rask og positiv behandling av vårt anliggende.»

Ombudsmannen tok i sakens anledning kontakt med Forsvarsdepartementet og anmodet om at tillitsmennesenes synspunkter måtte bli gjort kjent for det soldatgodtgjøringsutvalg som departementet hadde ned-satt.

i sitt svar til tillitsmennene anførte ombudsmannen bl.a. følgende:

«Det må først opplyses at Ombudsman-nen etter sin instruks ikke er tillagt opp-gaver som berører forholdet mellom den vernepliktige og hans sivile arbeidsgiver.

Det ligger således utenfor min kompe-tanse å behandle spørsmål om f eks å på-legge sivile arbeidsgivere lønnsplikt for tidsperioder som den ansatte utfører mili-tærtjeneste.

Den gjeldende ordning i Forsvaret med ut-betaling av tjenestetillegg, ektefelletillegg, barnetillegg og botillegg under repetisjons-øvelser er ment som en kompensasjon for tap av sivil lønn under øvelsen.

Jeg kan imidlertid forstå den misnøye som kan oppstå ved at visse grupper i tillegg får utbetalt hel eller delvis sivil lønn etter bestemmelser i sivile tariffavtaler.

Spørsmålet om rett til lønn under repeti-sjonsøvelser for ansatte hos private arbeids-givere antar jeg fortrinnsvis bør løses ved tariffavtaler, slik ordningen er gjennomført innen offentlig sektor.»

Ombudsmannen har også mottatt henven-delse fra repetisjonssoldater med krav om kompensasjon for økonomiske tap som selv-stendige næringsdrivende påføres under på-lagte militærøvelser. Synspunktene er som i ovenfor nevnte sak formidlet til soldat-godtgjøringsutvalget via Forsvarsdeparte-mentet.

Som opplyst i innberetningn for 1986 har Ombudsmannen i samråd med nemnda gjort henvendelse til Landbruksdepartementet og bøndenes organisasjoner med sikte på en utvidelse av avløserordningen i landbruket slik at mannskaper som driver husdyrdrift kan få kompensert ekstrautgifter som de måtte bli påført som følge av militærtjene-ste.

Etter forhandlinger mellom partene i jord-bruket er avløserordningen nå utvidet slik at avløserstønad kan utbetales under repe-tisjonsøvelser og HV-øvelser. Ombudsman-nen underrettet Generalkrigskommissaria-tet om saken og skrev bl.a. slik:

«Jeg er nå underrettet om at Landbruks-departementet og organisasjonene med virk-ning fra 1 jan 1988 har oppnådd enighet om følgende bestemmelse i forskriftene for av-løserordningen:

«Ved repetisjonsøvelse/heimevernsøvelse kan det gis refusjon for utgifter til avlø-sning de dagene brukeren har deltatt i øvel-sen, så fremt vedkommende bruker ikke er vernepliktig befal og får lønn fra Forsvaret under øvelsen.»

De lokale landbrukskontorer i kommunen vil kunne gi berørte mannskaper nærmere orientering om ordningen.

Jeg håper den nye støtteordning vil med-

føre en redusert pågang av utsettelsessøknader foran repetisjonsøvelsene. Dette til GGKs underretning.»

Sykesaker

Det er i år behandlet 3 saker i denne gruppe. En sak er under behandling og derfor overført til neste år.

Etter et møte i tillitsmannsutvalget ved et regiment skrev hovedtillitsmannen til Ombudsmannen idet han ønsket svar på om en befalingsmann har rett til å «overse» en legeattest.

Tillitsmannen viste til at spørsmålet hadde vært drøftet i tillitsmannsmøte der følgende var blitt innført i møteprotokollen:

«Oberst NN gjorde det klart at en legeattest ikke er total sykemelding, men bare en anbefaling til befalet om hvilken tjeneste soldaten bør slippe. Hvis befalet velger å overse legeattesten, har de fullt ansvar. Obersten sa videre at saken skulle legges på is til det evt dukket opp konkrete saker.»

I Ombudsmannens svarbrev ble bl.a. anført:

«De refererte uttalelsene som hevdes å være blitt gitt fra obersten kan se ut til å være fragmenter i en videre sammenheng. For øvrig tar Ombudsmannen ikke standpunkt til noen konkret sak før de berørte partene er gitt anledning til å uttale seg om saken. Spesielt gjelder dette med hensyn til å bringe klarhet i hva som faktisk måtte være ment av den som angivelig har avgitt en referert uttalelse.

Det må videre opplyses at Ombudsmannen ikke er en ordinær klageinstans med avgjørelsesmyndighet, men Ombudsmannen har adgang til å henstille til avgjørelsesmyndigheten om å endre en konkret avgjørelse som måtte fremtre som urettmessig eller åpenbart urimelig.

Med hensyn til en generell veiledning om gjeldende bestemmelser vedrørende syketjeneste vil jeg imidlertid vise til Reglement for den indre tjeneste — Tj 14 — 3 pkt 106—115, samt innskjerper av bestemmelsene gitt i brev fra FO av 15 apr 85, jnr 13629/85/203.8), hvorav kopi vedlegges.

Jeg velger å tro at eventuelle saker i tilknytning til Deres spørsmål vil finne en fornuftig løsning innen avdelingen, men De har for øvrig adgang til å kontakte meg på nytt i tilknytning til en eventuell bestemt sak.»

Det ovennevnte brev fra Forsvarets overkommando som innskjerper bestemmelsene om føring av sykebok og konkretisering av sykdomstilfelle har følgende ordlyd:

«Forsvarets overkommando viser til bestemmelsene om syketjeneste i Reglement for den indre tjeneste (TJ 14-3 pkt 106—115). Bestemmelsens pkt 109 har denne ordlyd:

«Legen anfører i sykeboken om den sykemeldte kan delta i tjenesten og i tilfelle med

hvilke begrensninger. Han avgjør om syke skal innlegges i sykehus (sykestue) eller ligge på sitt rom i forlegningen.

Når opplysningene er ført inn i sykeboken, sendes denne i signert stand tilbake til kompaniet (tilsvarende).»

På grunn av en rekke påklagede tilfeller av klare brudd på bestemmelsene på grunn av ufullstendig føring av sykebok bes avdelingens leger å være konkrete i de former for tjeneste den delvis sykemeldte skal fritas for. Legens uttalelse i sykeboken må ikke gi rom for overprøving/tolking.

Bestemmelsene i Reglement for den indre tjeneste pkt 106—115 innskjerpes herved.»

Ombudsmannen har senere ikke fått noen henvendelser fra regimentet som skulle gi grunn til å tro at det hersker tvil om hvordan legeattester skal oppfattes.

En vernepliktig hevdet å ha blitt påført varig hørselssvekkelse under en skyteepisode som inntraff under hans førstegangs-tjeneste i 1986.

Etter mannskapets anmodning hadde Ombudsmannen allerede i 1986 gitt ham veiledning med hensyn til fremgangsmåten ved søknad om erstatning for mulig varig hørselsskade. Disse råd var fulgt hvoretter trygdemyndighetene var kommet til at klagerens hørselsskade hadde medført en varig invaliditet mindre enn 15 % og således ikke kvalifiserte til yrkesskadeerstatning etter reglene i Lov om folketrygd.

Klageren var kommet til at han neppe hadde noe å vinne på en eventuell anke — men ønsket likevel Ombudsmannens endelige vurdering av eventuelle andre erstatningsmuligheter.

Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik:

«Jeg viser til Deres brev av 1 d m, mottatt 18 d m, poststemplet 14 d m, hvor De ber meg ta opp igjen til vurdering ovennevnte sak, idet De viser til vedlagte dokumenter fra Oslo trygdekontor hvor det bl a fremgår at trygdekontoret ikke kan imøtekomme Deres krav om yrkesskadeerstatning.

Det må først oppklares at skade/sykdom under militærtjeneste blir regulert etter bestemmelser i Lov om folketrygd og forskrifter gitt i medhold av loven. Eventuell erstatning graderes etter varig medisinsk invaliditetsgrad som fastsettes av Rikstrygdeverket/trygdekontoret. Etter forskriftene må skaden ha medført en varig medisinsk invaliditet på 15 % eller mer for tilståelse av yrkesskadeerstatning.

Etter gjennomgåelse av de mottatte dokumentene legges til grunn at Oslo trygdekontor i brev av 19 jun 87 har satt Deres varige medisinske invaliditet til mindre enn 15 %, slik at yrkesskadeerstatning derfor ikke er blitt innvilget. Trygdekontoret opplyser samtidig at De kan anke vedtaket inn for Trygderetten innen 6 uker fra De mottok meldingen.

I brev fra trygdekontoret av 21 okt 87 blir De for øvrig gitt en grundig orientering om yrkesskadeerstatning og spesielt i relasjon til Deres sak. Trygdekontoret opplyser igjen at De kan anke saken innen 6 uker etter mottakelsen av brevet og det avsluttes slik:

«Har De ikke fått Ombudsmannens vurdering av ankebehovet innen utgangen av ankefristen, må De sende inn en foreløpig anke på vedlagte blankett for ankeerklæring til Trygderetten.»

Vedtaket fra Oslo trygdekontor er imidlertid blitt kjent for meg først den 18 d m, men jeg har notert meg Deres oppfatning om at det ikke var grunnlag for å anke over vedtaket.

Selv om Deres varige invaliditetsgrad er satt til mindre enn 15 % bør De likevel søke klarlagt hos Forsvarets sanitet hvor vidt det kan foreligge hjemmel for erstatning i Deres tilfelle.

Hvor vidt det for øvrig kan foreligge grunnlag for et økonomisk erstatningsansvar etter Lov om skadeerstatning ligger utenfor min adgang til å kunne vurdere i første instans.

Dersom De imidlertid opprettholder kravet om økonomisk erstatning bør kravet eventuelt fremmes for Forsvarsdepartementet snarest mulig.

For øvrig kan opplyses at i helt spesielle tilfelle kan Staten yte billighetserstatning. En eventuell søknad kan sendes til Billighetserstatningsutvalget gjennom Forsvarsdepartementet.

Til slutt må opplyses at Ombudsmannen ikke er en ordinær ankeinstans med avgjørelsesmyndighet, men Ombudsmannen kan henstille til avgjørelsesmyndigheten om å endre et vedtak som måtte fremtre som urettmessig eller åpenbart urimelig.

Etter at De eventuelt har fremmet og fått prøvd Deres sak hos de ordinære instanser, jfr ovenstående pkt 2-4, kan De om ønskelig kontakte meg, idet saken foreløpig blir å stille i bero ved vårt kontor.»

Sosiale saker

Det er behandlet 26 saker i denne gruppe mot 18 saker i 1987. I åtte av sakene er avgjørelsen endret i favør av klageren.

De fleste av sakene i denne gruppe gjelder søknad om bostøtte eller rentestønad. Det er Ombudsmannens erfaring at store grupper av mannskapene har økonomiske problemer under førstegangstjenesten i forbindelse med låneopptak til ulike formål som er gjort før innrykk til militærtjeneste.

Et vilkår for å oppnå sosial stønad til dekning av gjeldsrenter er at långiver har innvilget avdragsutsettelse under militærtjenesten.

Flere av sakene i denne gruppe gjelder klage over avslag på søknad om støtte til renter på lån til formål som faller utenfor Forsvarets stønadsregler.

Det er grunn til å merke seg at klagesakene i denne gruppe i 1988 utgjør ca 24 % av

det samlede antall klagesaker. Den tilsvarende andel i 1987 var 9 %. Dette kan tyde på at soldatenes problemer under tjenesten i stigende utstrekning knytter seg til de økonomiske forpliktelser de har pådratt seg før militærtjenesten. Soldatgodtgjøringsutvalgets arbeid vil på denne bakgrunn ha særlig interesse for de tjenestegjørende mannska- per.

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen over avslag på søknad om dekning av forpakteravgift som påløp under førstegangstjenesten.

Av saksdokumentene fremgikk at klageren kort tid før militærtjenesten ved forpaktningkontrakt hadde overtatt driften av et gårdsbruk som hans onkel var eier av. Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten hadde avslått søknaden under henvisning til at denne type utgifter ikke var omfattet av Forsvarets stønadsregler. Hovedreglen er at utgifter i forbindelse med næringsvirksomhet bør dekkes av de inntekter som frembringes av næringsdriften.

Klagerens saksfremstilling gjorde det nødvendig for Ombudsmannen å anmode ham om en del avklarende opplysninger før saken kunne tas opp til endelig vurdering. I et brev til klageren ble det således bedt om svar på nærmere konkretiserte spørsmål.

En vernepliktig reiste kritikk mot Forsvarsdepartementets avgjørelse i forbindelse med hans søknad om støtte til renteutgifter til billån.

Klageren dokumenterte samlede renteutgifter på til sammen kr. 22.500,—. Av dette beløp hadde departementet innvilget en stønad på kr. 10.000,—. Det var ved avgjørelsen tatt hensyn til at klageren oppebar en betydelig inntekt for fritidsarbeid hos sin sivile arbeidsgiver.

Ombudsmannens saksbehandling ble avsluttet med et brev til klageren der det bl.a. heter:

«Først må bemerkes at Forsvarets regler om sosial stønad, bl a til dekning av gjeldsrenter, bygger på det prinsipp at myndighetene i det konkrete tilfelle skal foreta en skjønnsmessig behovsvurdering ved søknadsbehandlingen etter at søkeren ved dokumentasjon har oppfylt alle formelle krav til stønad. En oppfyllelse av de formelle krav gir således ikke søkeren en automatisk rett til stønad, men søkeren KAN få innvilget hel eller delvis dekning av de dokumenterte utgifter når en behovsmessig vurdering gjør dette rimelig.

Foranlediget av Deres henvendelse har jeg tatt saken opp med Forsvarsdepartementet med sikte på en ny gjennomgang av

Deres stønadssøknad. Departementet har imidlertid, på det foreliggende grunnlag, ikke funnet å kunne forhøye stønadsbeløpet. FD opplyser at dette standpunkt bl a bygger på det forhold at De mottar lønn for fritidsarbeid hos Dere sivile arbeidsgiver.

Etter å ha konferert nærmere med Deres arbeidsgiver legger jeg til grunn at De allerede før påbegynt militærtjeneste kom til en ordning med arbeidsgiveren om tjeneste som ekstrahjelp i fritiden. Når jeg i tillegg tar i betraktning at det rentebeløp som ikke dekkeslved stønad fra Forsvaret kan trekkes fra ved skatteligningen for den inntekt som De oppebærer som ekstrahjelp, finner jeg ikke grunnlag for noen kritikk av FDs vedtak om å begrense stønadsbeløpet til kr 10.000,—.

Jeg betrakter med dette saken som avsluttet for mitt vedkommende.»

En vernepliktig ba i brev til ombudsmannen om bistand etter at han hadde fått avslag fra Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten på en søknad om stønad til dekning av utgifter til opplæring for førerkort kl CE.

Soldaten hadde tatt kjøretimer i tillit til et løfte fra sin avdelings velferdsoffiser om at disse utgiftene kunne bli refundert fra Forsvaret.

I et brev tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten hvor det bl.a. ble anført:

«Jeg er innforstått med at den sosiale stønadsordningen ikke synes å gi mannskapet noen rett til å få dekket de omtalte utgiftene, men jeg finner det likevel rimelig å anbefale FO P8 å undergi denne saken en fornyet vurdering, hvor det bl a bør tas hensyn til hvor vidt mannskapet i god tro kan ha innrettet seg etter og pådratt seg utgiftene i tillit til bekreftelsen gitt fra X/Velferdsavd, dat 4 jul d å, hvor det opplyses at mannskapet vil kunne få dekket utgifter for å få kjørkort for vogntog.

Dersom FO P8 ikke finner å kunne innvilge søknaden bes saken vennligst fremmet for FD til avgjørelse.»

Resultatet av Velferdstjenestens fornyede vurdering ble meddelt i brev fra Velferdstjenesten hvor det anføres:

«Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten vil på bakgrunn av de fremkomne opplysninger i saken innvilge kr 5 075,— i sosial stønad til dekning av førerkortopplæring kl CE.

Egenandel på kr. 500,— er fratrukket stønadsbeløpet.

Beløpet belastes konto 3722 234 030.

Stønadsbeløpet utbetales i sin helhet til mannskapet, som pålegges å innfri sine forpliktelser overfor NN.

FO/Velferdstjenesten vil ytterligere presisere at den sosiale stønadsordning i Forsvaret ikke omfatter ovennevnte men at stønad er gitt ut fra det forhåndsløfte tidligere

velferdsoffiser X ved en inkurie ga mannskapet i notat av 4 jul 88.

Det bemerkes videre at dispensasjoner fra regelverket *kun* kan foretas av FO/Velferdstjenesten, ref Håndbok for Velferdstjenesten del 4 avsn. A.»

Ombudsmannen underrettet klageren om myndighetenes avgjørelse i saken.

En vernepliktig og hans samboer rettet i et brev til Sivilombudsmannen sterke bebreidelser mot Forsvaret for sen besvarelse og mangelfull informasjon. Sivilombudsmannen oversendte saken til Ombudsmannen for Forsvaret som rette vedkommende.

Klagerne hadde i en henverdelse til mannens rulleførende enhet ca 2 måneder før innrykk til førstegangstjeneste anmodet om å få utføre militærtjenesten — også rekruttskolen nærmere hjemmet. Samtidig hadde de bedt om redegjørelse for hvilke økonomiske stønadsbeløp familien kunne påregne under militærtjenesten. Familien hadde oppgitt å ha årlige utgifter til bolig, elektrisitet, kommunale avgifter, TV-lisens, aviser, telefon og reiser for at beløp på til sammen ca kr. 152.000,—.

Klagerens henvendelse var av militæravdelingen blitt besvart 3 uker etter mottakelsen. Avdelingen hadde av de foreliggende opplysninger ikke funnet grunnlag for å imøtekomme ønsket om endret tjenestested.

Om stønadsspørsmålet hadde avdelingen opplyst at dette var et forhold som først kunne avklares etter at nærmere dokumentasjon for utgiftene var fremlagt og at dette best kunne avklares ved fremmøte til tjenesten.

Det var dette svar som hadde fått klagerne til å reise kritikk mot de militære myndigheter med påstand om at det her var utvist en «skremmende mangel på ansvar og interesse fra Forsvarets side for sine vernepliktige».

Klagerne var av Sivilombudsmannen gjort kjent med at saken var oversendt Ombudsmannen for Forsvaret, noe som utløste forundring fra klagerens side over at det ikke var noen sivil klageinstans som kunne behandle deres klagesak. I mellomtiden hadde den mannlige klager møtt opp til tjeneste der han var i daglig kontakt med sin økonomioffiser om de forannevnte stønads-spørsmål. Etter en viss telefonisk og skriftlig kommunikasjon med klagerne ble saken avsluttet med et brev der Ombudsmannen bl.a. anfører:

«Etter det som er anført fra ovennevnte må det først søkes oppklart at Ombudsmannen er en sivil institusjon som er underlagt kun Stortinget.

Ombudsmannen har ingen avgjørelsesmyndighet, men etter en klagers begrunnede anførsler og evt fremlagte dokumentasjoner, kan Ombudsmannen som en nøytral institusjon vurdere hvor vidt det finnes grunnlag for å rette henstillinger til de militære avgjørelsesmyndigheter.

Det som er opplyst i denne saken kan for min del kun behandles som en klage over sen saksbehandling og herunder manglende informasjon, jfr mitt nevnte brev. Imidlertid er det opplyst at NN har vært i nesten daglig kontakt med leirens økonomioffiser, men det kan ikke ses opplyst hvilke eventuelle omstendigheter som måtte være uopplært for en avgjørelse i saken.

Jeg har for øvrig tatt telefonisk kontakt med velferdsoffiseren ved X flystn som opplyser at Y er blitt innkalt til et møte den 18 d m for oppklaring av enkelte forhold, hvor etter en avgjørelse forutsettes å kunne bli truffet innen utløpet av denne uken.»

Fra en vernepliktig mottok ombudsmannen følgende henvendelse:

«Da jeg ikke har fått innvilget mer enn ca ⅓ av den sosiale bistand jeg har søkt om, til dekning av gjeldsrenter under førstegangstjenesten, har jeg anket denne avgjørelsen inn for Det kgl. forsvarsdepartement, men nå også her fått avslag.

Jeg ønsker derfor at en utenforstående person skal se på saken, hvis det er mulig, da jeg selv har vanskelig for å forstå avgjørelsen.

Nedenfor følger et punktvis resymé av sakens gang, samt to ankepunkter mot behandlingen i forsvarsdepartementet.

1. Da jeg møtte til førstegangstjeneste 07.04. 1987 søkte jeg om sosial bistand til dekning av gjeldsrenter. Samlet beløp ca. kr. 62.000,—.
2. Jeg fikk den 19.08 1987 melding om at jeg var innvilget sosial bistand. Stor kr. 43.500,—.
3. 27.08. 1987 anket jeg avgjørelsen inn for Forsvarsdepartementet, da saken allerede var behandlet i FO. Restbeløpet var nå ca. kr. 20.800,— inkl. renter.
4. 28.09. 1987 mottok jeg brev fra FO vedlagt brev fra Forsvarsdepartementet med endelig avslag på søknaden.

Min misnøye med saksbehandlingen i Forsvarsdepartementet går ut på følgende:

1. Jeg møtte til førstegangstjeneste 07.04. 1987, og mottok ikke sosial bistand før 19.08. 1987. I løpet av perioden påløp på mine lån gebyrer og morarenter, ca. kr. 2.400,—. Det er ikke fra Forsvarsdepartementet gitt noe svar på om dette vil bli dekket eller ikke.
2. Det er ikke gitt kommentar til punktet hvor jeg hevder at jeg ikke har mulighet til å tjene ca. kr. 21.000,— netto i tillegg til det jeg må tjene for å dekke mine løpende utgifter (strøm, telefon, bilhold, mat osv.), i løpet av 7 mnd. som dengang var igjen av min tjenestetid, og at midlertidig utsettelse av tjenesten heller ikke vil løse problemene.

«Jeg vil ellers igjen peke på at det for meg virker urimelig at det kreves at jeg ikke har opptatt lån til «luksuspregede gjenstander», eller for den saks skyld har handlet økonomisk uklokt, i og med at jeg har levd et økonomisk selvstendig liv med egen familie i ca. 5 år før jeg møtte til førstegangstjeneste.

Jeg ville være takknemlig om De hadde mulighet til å se på min sak, og jeg ville også sette pris på å bli innkalt til en konferanse for eventuelt å belyse uklare punkter.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til Deres brev av 11 d m i anledning Forsvarsdepartementets avslag på Deres anke over størrelsen på innvilget rentestønad.

Jeg vil først bemerke at en eventuell innvilgelse av sosial stønad til gjeldsrenter beror i prinsippet på en skjønsmessig behovsvurdering, og det foreligger således ingen bestemmelse som gir en automatisk og ubetinget rett til å få dekket renteutgifter på lån.

På bestemte vilkår kan det eksempelvis tilstås hel eller delvis dekning av gjeldsrenter og omkostninger vedrørende lån til yrkesnødvendig bil, og i spesielle tilfelle kan det gis stønad til dekning av renter og omkostninger på lån til anskaffelse av innbo (etableringsutgifter), dog begrenset til nødvendige bogjenstander og ikke gjenstander som f eks video, stereo o l.

Jeg legger til grunn at De etter en skjønsmessig vurdering er blitt tilstått sosial stønad med kr 43.500,—, jfr brev fra FO av 21 jul 87.

For øvrig må det opplyses at Ombudsmannen ikke er en ordinære ankeinstans med avgjørelsesmyndighet, men Ombudsmannen kan henstille til avgjørelsesmyndigheten om å endre et vedtak som måtte fremtre som urettmessig eller åpenbart urimelig.

Etter en gjennomgåelse av sakens dokumenter (som vedlegges i retur), herunder oppgitte låneformål, refinansiering av gjeld, delingsordningen ved separasjon m v, kan jeg ikke se noe rimelig holdbart grunnlag for å hevde at det innvilgede stønadsbeløpet på kr 43.500,— er urimelig lavt i relasjon til gjeldende bestemmelser og prinsippet om en så vidt mulig lik behandling av søkere som trenger sosial hjelp.

På bakgrunn av det ovenstående må jeg for min del betrakte saken som avsluttet.»

En soldattillitsmann gjorde på vegne av en medsoldat henvendelse til Ombudsmannen etter at Forsvarsdepartementet kun hadde innvilget 50 % dekning av renteutgifter på lån til anskaffelse av bil. De påberopte renteutgifter var oppgitt til kr. 36.500,— pr. år. Den innvilgede stønad var på kr. 18.000,—.

Under sin gjennomgang av saken fant ombudsmannen at det forelå betydelig tidsmessig avvik mellom tidspunktet for låneopptak og dato for innregistrering av det aktuelle kjøretøy. Bilen var dessuten forsikret og innregistrert på en annen person.

På Ombudsmannens anmodning fremkom tillitsmannen med en nærmere redegjørelse hvorav fremgikk at bilen (Mercedes 190) som ble anskaffet i forbindelse med låneopptaket etter kort tid var totalvraket. Deretter hadde han for forsikringssummen kjøpt en BMW som han snart hadde byttet inn mot en Mercedes 190 — angivelig p.g.a. «urimelig dyr forsikring» etter tapt bonus. Den nyanskaffede var av forsikringsøkonomiske årsaker innregistrert på soldatens mor, ble det opplyst.

Ombudsmannen avsluttet saken med brev til den klagende tillitsmann hvor fra siteres følgende:

«Det vises til Deres brev av 5 mar 88 (mottatt 28 mar 88) hvor De på vegne av NN klager over størrelsen på innvilget rentestønad med kr. 18.000,—.

Som opplyst i mitt brev av 5 apr 88 forutsatte jeg å ferdigbehandle saken så snart De hadde besvart mine spørsmål i nevnte brev.

Etter Deres svar i brev av 21 jun 88 (mottatt 28 jun) legger jeg nå til grunn at det omtalte lånet til NN på kr. 180.000,— gjaldt kjøp av en annen Mercedes 190 enn den som har vært oppgitt i den foregående korrespondanse. Kjøpet av en Mercedes 190 i juni 86, knyttet til det angjeldende lånet på kr. 180.000,— kan ikke sees å være blitt dokumentert i saksdokumentene De har sendt meg, og tilsvarende gjelder for det neste kjøpet av en BMW 323 som var innbyttebil — med verdi kr. 150.000,— ved kjøpet av Mercedes 190 NN i feb 87. Den sistnevnte Mercedes sees å være forsikret og registrert på morens navn den 23 feb 87.

Til tross for fremdeles manglende dokumentasjon i saken, finner jeg likevel tilstrekkelig grunn til å kunne treffe et standpunkt på bakgrunn av de foreliggende opplysningene og i samsvar med Deres ønske om en sluttbehandling.

Jeg vil først vise til mine generelle kommentarer i brev av 5 apr 88 vedrørende prinsippet om en skjønnsmessig behovsvurdering. Når NN er blitt innvilget kr. 18.000,— til rentestønad kan jeg på bakgrunn av denne sakens samlede omstendigheter ikke se noen rimelig grunn til å hevde at han er blitt urimelig behandlet i relasjon til gjeldende bestemmelser og prinsippet om en så vidt mulig lik behandling av mennskaper som trenger sosial hjelp.

Eventuelle øvrige spørsmål på et generelt grunnlag bør primært søkes oppklart hos avdelingens velferdsoffiser, hvoretter De om ønskelig kan kontakte undertegnede på telefon.»

Det foreligger ikke ytterligere forespørsler i saken.

Forsvarets skolevirksomhet

Det er behandlet 8 saker i denne gruppe i 1988, mot 6 saker i 1987.

Som tidligere år gjelder de fleste saker i denne gruppen klage over frabeordning fra påbegynt befalsutdanning.

En vernepliktig sendte inn klage over frabeordning fra spesialistkurs pga manglende sikkerhetsklarering for beskyttelsesgraden strengt hemmelig. Han hadde forgjeves forsøkt å få oppklart grunnene for den negative sikkerhetsklarering, idet han mente at Forsvaret ikke kunne ha saklige grunner for sin avgjørelse.

Ombudsmannen tok saken opp med såvel den akteuelle avdeling som med Sikkerhetsstaben i FO. Fra overkommandoen innlød følgende avklarende svar:

«Forsvarets overkommando/Sikkerhetsstaben har på forespørsel opplyst at det ikke foreligger noen ufordelaktige opplysninger om deg. Klarering for STRENGT HEMMELIG kunne i dette tilfelle ikke gis fordi det var umulig å gjennomføre de foreskrevne undersøkelser, bl.a. på grunn av mangelfulle referanser. Undersøkelsene var imidlertid tilstrekkelige for klarering HEMMELIG, som du også er gitt i forbindelse med din førstegangstjeneste.»

Klageren ble gjort kjent med denne forklaring og anså saken som tilfredsstillende løst.

På vegne av sin sønn som var fratatt elevplassen ved en militær fagskole, skrev en dame et lengre klagebrev til Ombudsmannen. I brevet erkjente moren at både hun og sønnen var på det rene med at opptaket som elev ved denne skolen var betinget av plettfriandel. Med sin henvendelse til Ombudsmannen håpet de at det likevel kunne gjøres et unntak i dette ene og spesielle tilfelle, slik at soldaten kunne fortsette sin fagutdanning i Forsvaret.

Fra regimentssjefen forelå en grundig redegjørelse for de omstendigheter som hadde ført til beslutningen om å frata mannskapet hans elevplass. Av denne fremgikk at han i en alder av 15 år i beruset tilstand hadde kjørt og totalskadet en stjølet bil. For dette forhold var han idømt en betinget dom og han hadde fått utsettelse med utstedelse av førerkort. Dessuten hadde han betalt et betydelig beløp til forsikringsselskapet som erstatning for de påførte skader. I sin egenerklæring ved elevopptaket hadde mannskapet kun omtalt denne episoden som «Promillesak i 15-års-alderen». Skolen hadde vurdert saken som en relativt bagatellmessig «ungdomssynd» og hadde tildelt ham elevplass under forutsetning av senere sikkerhetsklarering.

To måneder etter skolestart hadde soldaten vært hjemme på permisjon i sin private bil. Under hjemturen var han blitt tatt av trafikktroliet for fartsoverskridelse. Ved fartskontroll var han blitt registrert med en

fart på 83 km/t i en 50 km sone. Førerkortet var inndratt og politiet forberedte retts sak mot den unge fagskoleelev.

Etter disse omstendigheter var han nektet sikkerhetsklarering av militære myndigheter. Regimentssjefen skrev bl a: «Jeg har for øyeblikket ikke tillit til at han har den nødvendige respekt for lover og regler som må kreves av en militær befalingsmann» Regimentssjefen sa seg imidlertid villig til å ta imot eleven dersom han av sine overordnede ble tvunget til det.

Ombudsmannen svarte den klagende mor på denne måte:

«Det vises til Deres brev av 21 d m i anledning dimisjon av Deres sønn fra NN fagskole grunnet mangler vedrørende krav til plettfri vandel.

Etter Deres redegjørelse og regimentets redegjørelse i brev av 23 d m, sendt Dem som gjenpartsadressat, kan det ikke ses å foreligge noen uklare momenter om hva som faktisk har vært lagt til grunn for dimisjonen.

Etter det som er opplyst i saken kan jeg etter min skjønnsmessige vurdering ikke se at dimitteringen av Deres sønn fra NN kan betraktes som urimelig i relasjon til gjeldende bestemmelser og prinsippet om en så vidt mulig lik og rettferdig behandling av mannskaper som måtte komme i lignende situasjoner.

På bakgrunn av det ovenstående må jeg for min del betrakte saken som avsluttet.»

En soldattillitsmann ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med at en vernepliktig hadde fått avslag på en søknad om økonomisk støtte til opplæring for motorsykkelsertifikat. Avslaget var begrunnet med at voksenopplæringen i Forsvaret ikke lenger hadde midler til denne type opplæring. Tillitsmannen gjorde imidlertid gjeldende at vedkommende soldat på forhånd hadde fått telefonisk tilsagn om støtte da han hadde henvendt seg til sitt voksenopplæringskontor. Soldaten hadde sin daglige tjeneste ca 12 km fra dette kontor. På bakgrunn av det gitte tilsagn hadde soldaten gjennomgått opplæringen, avlagt førerprøven som han besto, og pådratt seg utgifter som han regnet med å få refundert av Forsvaret.

Ombudsmannen innhentet nærmere uttalelse fra de involverte militærinstanser som bekreftet at man i den senere tid ikke hadde innvilget støtte til denne type opplæring. Det ble også vist til at mannskapet ikke hadde innhentet skriftlig forhåndstilsagn om støtte slik reglene krever. Det ble imidlertid ikke benektet at en vernepliktig og noe uerfaren voksenopplæringsassistent pr telefon kunne ha gitt soldaten mangelfulle eller misvisende opplysninger.

Etter dette skrev Ombudsmannen slik til avdelingen:

«Jeg har mottatt og gjennomgått avdelingens redegjørelse som synes å dokumentere en rimelig og regelriktig behandling av voksenopplæringssakene ved NN. Etter denne redegjørelse legger jeg til grunn at klageren etter de foreliggende tjenestlige omstendigheter (12 km mellom tjenestested og voksenopplæringskontoret) i praksis er henvist til å kommunisere med kontoret via telefon. Da denne telefoniske kommunikasjon ofte kan finne sted mellom unge og uerfarne personer på begge sider må mulighetene for misforståelser og upresise informasjon tas i betraktning, jfr. opplysningen om at undervisningsassistentene ofte svarer på slike henvendelser klageren baserer sin anke på. Jeg har også merket meg at VO-avdelingen ikke vil avvise at klageren kan ha fått opplysninger som forledet ham til ikke å innhente nødvendig skriftlig tilsagn om stønad.

Etter dette finner jeg av rimelighetsbetraktninger og under henvisning til de mer spesielle omstendigheter ved saken, å ville anbefale overfor NN og rektor X nærmere å drøfte mulighetene for delvis imøtekomme av stønadssøknaden. Jeg forutsetter at klageren har dokumentert sine faktiske utgifter.»

Noen dager senere fikk Ombudsmannen til svar at avdelingen etter omstendighetene og etter Ombudsmannens henstilling, hadde funnet å kunne innvilge 50 % dekning av soldatens utgifter. Tillitsmannen og den motorsykkelskjørende soldat fant at avgjørelsen kunne aksepteres.

En befalsskoleelev ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med at han seks måneder etter skolestart var frabeordret og overført til tjeneste som menig soldat.

Fraberodringen hadde sin bakgrunn i befalelevens gjentatte kontakt med politi og domstoler som var blitt kjent i forbindelse med sikkerhetsklareringen.

I sin egenerklæring hadde han bare i vage og mangelfulle vendinger opplyst om sin fortid.

I klagen til Ombudsmannen hevdet klageren at han var toppmotivert for befalsutdanningen som han hittil hadde klart svært bra. Han følte det som et nederlag å måtte forlate skolen.

Av opplysninger som Ombudsmannen mottok fra befalsskolen fremgikk at eleven i sin egenerklæring kun hadde ført opp: «Domfelt — 30 dager betinget, promillekjøring». Politiet hadde imidlertid opplyst at vedkommende i tillegg var dømt for bilkjøring uten førerkort, 6 mndrs utsettelse med å ta førerkort og at han for tiden var siktet for grovt innbrudd og for å ha gitt falsk forklaring. Pga disse forhold og for å ha til-

bakeholdt opplysninger, var han nektet sikkerhetsklarering. I skolerådets uttalelser heter det bl a:

«I henhold til TJ 5-1-2 pkt 14 og 15 er beskrevet kravene til vandel og at dispensasjon kan gis bl a «for mindre graverende for-gåelser i ung alder når vedkommende senere har utvist god vandel.» X ble innkalt med hjemmel i denne dispensasjonsmuligheten. Når det så i ettertid blir klart at:

- forgåelse i ung alder var mer alvorlig enn antatt, nemlig også grovt tyveri
- at han senere, som 18-åring har kjørt uten førerkort
- at han etter fremmøte ved befalsskolen har holdt tilbake opplysninger

er dette hovedgrunnen til skolerådets enstemmige innstilling.»

Ombudsmannen gjorde klageren kjent med disse opplysningene og avsluttet sitt brev til klageren slik:

«Jeg har forøvrig notert meg Deres anførsel om god tro, idet De hadde forutsatt at befalsskolen selv ville undersøke Deres vandel.

Når De imidlertid ved utfyllingen av bl a klareringspapirer ikke har oppgitt vesentlige forhold som måtte ha betydning for skolens vurdering av Deres vandel, kan jeg ikke se at De har vært i en slik tilstrekkelig grad aktsom at det kan få noen avgjørende betydning for saken.

Etter det som er opplyst kan jeg ikke se noe holdbart grunnlag for å hevde at eventuelle formildende omstendigheter kan resultere i at dimisjonsvedtaket fremtrer som urettmessig eller åpenbart urimelig.»

Verveede og kvinner

Det er behandlet to saker i denne gruppe. Gruppen vil omfatte saker fra ordinært verveede (grenaderer), og eventuelle klagesaker fra kvinnelig personell som gjennomfører frivillig militær førstegangstjeneste. Ombudsmannen har i 1988 ikke mottatt noen klagesak fra kvinner under frivillig førstegangstjeneste.

Den ene av årets to saker i gruppen var en henvendelse fra en grenader som mente å ha grunn til å tro at han ikke ville få fornyet sin vervekontrakt. Klageren fikk til svar at han eventuelt kunne komme tilbake til saken dersom avslag skulle bli meddelt.

Den annen sak var en klage over midlertidige forlegningsforhold fra en gruppe verveede. Under Ombudsmannens undersøkelser i saken fremkom at klagen knyttet seg til utilfredsstillende boforhold i en kortvarig periode hvorunder foregikk bygningsmessig rehabilitering.

I likhet med myndighetene fant heller ikke Ombudsmannen at det etter reglens ordlyd forelå slike omstendigheter at personellet kunne kreve spesiell økonomisk kompensasjon for utilfredsstillende innkvartering.

Befalssaker

Det er i 1988 behandlet ialt 28 saker i denne gruppe mot 53 saker i 1987.

De fleste klagesaker fra befalet finner en fortsatt i kategoriene engasjement, beordring, avansement og forbigåelser.

I tillegg til de konkrete klagesaker vil nemnda også vise til at befalets tillitsmenn ofte reiser krav om bedring av tjenesteforholdene for de yrkestilsatte under nemndas befaringer ved militæravdelingene.

Om disse spørsmål viser en til det som er anført i nemndas befaringsrapporter senere i denne beretning.

En vernepliktig sersjant hadde forgivevis søkt om utsettelse med en fire ukers repetisjonsøvelse. Utsettelsessøknaden var begrunnet med at hans trykkeribedrift som sysselsatte 14 personer ikke kunne tåle hans fravær over et såvidt langt tidsrom.

Fra firmaets revisor forelå uttalelser om at det var fare for permittering av de ansatte dersom innehaveren som firmaets eneste nøkkelperson ble fraværende i fire uker.

Etter også å ha fått avslag på en anke tok han saken opp med Ombudsmannen idet han ønsket bistand til primært å bli overført til HV, subsidiært utsettelse med den forestående repetisjonsøvelse.

Under ombudsmannens kontakt med den innkallende avdeling og overordnede militære myndigheter ble innkallingen fastholdt under henvisning til det store antall utsettelsessøknader og den vanskelige personellsituasjon på befalssiden. Klageren ble anmodet om å fremme søknad om overføring til HV som egen sak.

Etter dette fant ombudsmannen å ville forelegge utsettelsesspørsmålet for Generalkrigskommisariatet som ble tilskrevet slik:

«Ovennevnte har bedt om min bistand etter å ha blitt muntlig meddelt fra NN at hans anke over innkalling til repøvelse fra 23 d m ikke er blitt tatt til følge.

Jeg har mottatt kopi av NNs anke i brev av 8 f m, og i telefonsamtale den 8 d m har NN ytterligere fremhevet at dersom han må være fraværende fra sin bedrift i det omtalte tidsrommet vil firmaet meget vanskelig kunne oppfylle sine økonomiske forpliktelser, og det hevdes å foreligge en risiko for tap av 14 arbeidsplasser.

Det ses opplyst at NN på bakgrunn av sin nøkkelposisjon i sitt firma søkte overføring til Heimevernet i brev av 20 mai 84, med sikte på oftere og kortere øvingsperioder. Videre ses anført at daværende G1 ved IR skal ha forespeilet NN en løsning på problemet. Etter manglende svar på søknaden skal NN ha tatt ytterligere kontakt med IR og en kopi av søknaden ble sendt på nytt i des 87. Det antas at avslag på søknaden om overføring først foreligger i brev fra IR av 22 jun d å.

Etter NNs anke i brev av 8 f m til IR forutsatte han at et evt avslag på anken vedrørende overføring til HV, subsidiært utsettelse, ble fremsendt videre til høyere ankeinstans etter hans anmodning i nevnte brev. G1 ved IR har imidlertid opplyst NN og for øvrig vårt kontor at ankesaken ikke ville bli videreekspertert til noen høyere

ankeinstans før NN på nytt fremmer en skriftlig anke og med nye opplysninger.

Ut over NNs begrunnelser for søknaden har jeg notert meg revisors uttalelse og Graviske bedrifters landsforenings uttalelse i brev av 25 mai d å hvor det bl a opplyses at de ansatte i firmaet vil måtte påregne permitteringer dersom NN blir fraværende i 4 uker.

På bakgrunn av sakens karakter mener jeg at avveiningen mellom de militære og øvrige samfunnsmessige interesser bør avgjøres av GKK, i samsvar med BUV del III, pkt 7.7.5.3, og jeg har derfor funnet det påkrevd å måtte henstille muntlig til IR den 8 d m at sakens dokumenter snarest blir videreekspertert til GKK for avgjørelse av søknaden om utsettelse i første omgang.

NN opplyser for øvrig at utsettelsessaken likevel kun forskyver et vedvarende uløst problem, men IR opplyser at spørsmålet om overføring til HV må tas opp på nytt som egen sak, noe NN vil gjøre snarest mulig.

GKK bes vennligst medele meg resultatet etter ankebehandlingen, og p g a den korte tid før fremmøte til rptøvelsen bes saken gitt prioritet.»

Heller ikke GKK fant at det forelå tilstrekkelig tungtveiende samfunnsmessige grunner som kunne kvalifisere til utsettelse. Avslaget ble således fastholdt.

Etter disse omstendigheter konkluderte Ombudsmannen sin saksbehandling med at avgjørelsen neppe kunne betraktes som åpenbart urimelig, men henstilte likevel til regimentet å vurdere mulighetene for å avdempe skadevirkningene for klageren — f.eks. ved en viss avkorting av øvelsen, eller ved innvilgelse av permisjon i løpet av øvelsen.

Ombudsmannen fikk senere melding om at klageren ville bli overført til HV.

En vernepliktig løytnant hadde fått avslag på søknad om utsettelse med en repetisjonsøvelse høsten 1988.

I betraktning av sin familiesituasjon fant han avslaget svært urimelig hvoretter en begrunnet henstilling om ny behandling av saken ble oversendt innkallende avdeling. Ombudsmannen ble tilstillet kopi av saksdokumentene og anmodet om «å gripe inn i saken.»

I sin anke til avdelingen skrev løytnanten slik:

«Viser til min første søknad av den 04.05.1988, og deres avslag av den 22.06.88 som jeg mottok den 28.06.88. Det framgår ikke av deres avslagsbegrunnelse at dere har lest min første søknad. Dere begrunner avslaget med at det kun gies utsettelse i forbindelse av skolegang. Imidlertid framgår det av deres orientering som ble sendt ut i forbindelse med innkallingen til denne repetisjonsøvelse pkt 7b, side 2 at det eksisterer flere utsettelsesårsaker i tillegg til skolegang.

I punkt 7b andre ledd framgår det at det gis utsettelse i forbindelse omsorgsmessige familiehensyn. I mitt tilfelle er min kone *førstegangsfødende*, og med forventet nedkomstdato den 7 september, se vedlagte bekreftelse fra lege. Som kjent er fødsler svært sjeldent programmerte og i vår tilfelle er dette kun *en antatt fødselsdato* som svært ofte kan være tidligere eller senere. Min kone og jeg er begge fra NN uten noen familie eller venner som vi kan støtte oss til i omsorgsarbeidet i forbindelsen med fødselen. Det virker helt *meningsløst og umenneskelig* at militæret skal nekte meg å hjelpe og støtte min kone i en sådan vanskelig og krevende situasjon. Hvem skulle for eksempel kjøre henne til sykehuset, dersom fødselen er forsinket! Hvem skulle pleie henne dersom det oppstår komplikasjoner med fødselen? Hvem skal hjelpe til i huset i tiden etter en stevsom fødsel? Jeg stiller disse spørsmålene for at dere skal forstå hvilke vanskeligheter som kan oppstå, og hvilken hjelp en *førstegangsfødende* har krav på i tiden etter og før en fødsel.»

I samsvar med klagerens ønske tok Ombudsmannen saken opp med vedkommende avdeling som etter nærmere drøfting kom til at utsettelse kunne innvilges.

En vernepliktig teolog av utdanning — som tidligere hadde gjennomgått rekruttskole og kortere tjeneste i HV - var innkalt til avtjening av 9½ mndrs. resttjeneste som feltprest. Denne beordring fant han etter omstendighetene så urimelig at han ønsket Ombudsmannens hjelp til å få beordringen trukket tilbake.

Klageren skrev slik til Ombudsmannen:

«Ved brev av 9. desember 1987 fra Feltprosten har jeg fått oversendt beordring til tjeneste som feltprest i tidsrommet 5. april 1988—20. januar 1989. Kopi av brevet og beordringen følger vedlagt.

Jeg er født 7. februar 1953 og vil således være fylt 35 år før tjenesten forutsettes å ta til. Førstegangstjenesten ble avtjent med rekruttskole på Sessvollmoen i 1973 med etterfølgende tjeneste i Heimevernet. Her tjenestegjorde jeg fram til jeg under teologistudiet ble overført til feltprestkorpset. I forbindelse med overføringen til feltprestkorpset skrev jeg til feltprestkorpset med sikte på å få klarlagt hva overføringen ville innebære. (Se kopi av brev av 11. desember 78).

I svarbrevet som ble gitt fra feltprosten fikk jeg opplyst at dette best kunne avklares i en konferanse. (Se vedlagt kopi av brevet). Konferansen med feltprosten, representert ved oblt n NN, ble holdt på feltprostens kontor 11. januar 1979 kl. 0900. Her ble det opplyst at jeg ville få følgende tjeneste ved overflytting til feltprestkorpset: Jeg kunne eventuelt få innkalling til repetisjonsøvelse og da med et offiserskurs i forkant. Men noen ny eller supplerende førstegangstjeneste ble ikke aktuelt. At dette har vært meningen vises vel også i og med at jeg

de 9 år som har gått ikke har hørt et eneste ord fra feltprestkorpsset. Jeg har naturlig nok innrettet meg etter opplysningene fra feltprosten jeg fikk i forbindelse med overføringen.

Stor var derfor overraskelsen da jeg i telefon fra feltprost NN 8. desember 1987 fikk beskjed om at jeg ville bli innkalt til feltpresttjeneste fra april 88—januar 89. Jeg finner avgjørelsen om beordring så urimelig at jeg må be ombudsmannen ta initiativ med sikte på at beordringen trekkes tilbake.

Til støtte for min anmodning viser jeg til nevnte opplysninger som ble gitt av feltprosten i forbindelse med overføringen, og som jeg altså har innrettet meg etter. Jeg vil også vise til min alder, jfr. at jeg vil være fylt 35 år før tjenesten tar til. Det må vel være høyst ekstraordinært å bli innkalt til tjeneste i denne alder. Videre opplyses det at jeg er gift og har tre barn. Barn nr. 4 ventes til sommeren. Tjenesten vil for meg medføre en stor økonomisk belastning. Min ektefelle er hjemmeværende, og lønn som løytnant under tjeneste vil ligge betydelig under min nåværende lønn. Foruten å forsørge min familie, nevner jeg at vi har store utgifter til renter og avdrag på huslån til ny enebolig. Jeg betaler også på studielån.

Avslutningsvis nevnes at jeg har en positiv innstilling til Forsvaret, og har ikke forsøkt å slippe unna tjenesteplikter. Jeg har innrettet meg etter de opplysninger som ble gitt meg fra feltprostkorpsset, og som jeg ikke hadde grunn til å betvile. Ut fra belastningen det vil være for meg og min familie nå å gjøre tjeneste håper jeg at beordringen bortfaller. Det er ønskelig med en rask avgjørelse, både av hensyn til meg og min familie og til min arbeidsgiver.»

Etter at klagesaken hadde gjennomgått en oppklarende skriftveksling mellom Feltprost, generalkrigskommissariatet, Generaladvokaten og Ombudsmannen ble kravet om avtjening av resterende førstegangs-tjeneste frafalt.

Selv om han de senere år ikke hadde hatt tjenestlig kontakt med hverken HV eller andre instanser i Forsvaret ble avgjørelsen at klageren måtte defineres som HV-mann hvoretter tjenesteplikten etter HVs tjenestemønster ble utregnet til 114 dager fram til fylte 44 år — som han avtjente som feltprest ved en av Hærens avdelinger i Sør-Norge sommeren 1988.

Klageren var takknemlig for den løsning saken hadde fått.

En krigsskolekadett gjorde via advokat henvendelse til Ombudsmannen idet han ønsket en nøytral vurdering av en beordringssak der han mente seg usaklig forbi-gått.

Sammen med et par andre kadetter hadde han søkt om beordring til en nærmere angitt stilling ved en avdeling ikke langt fra sitt barndomshjem. Hans interesse for nett-

opp denne stilling var særlig begrunnet med omsorgshensynet til sin eldre mor som led av kroniske helseplager. Klageren gjorde bl a gjeldende at han selv hadde sterkere sosiale grunner for å bli imøtekommet enn den offiser som hadde fått stillingen.

I løpet av saksbehandlingen fikk Ombudsmannen vite at den klagende kadett hadde takket nei til et tilbud på en tilsvarende stilling ved en avdeling beliggende ennå nærmere hjemstedet.

Tilsettingsmyndigheten dokumenterte ellers at valget av kandidat hadde funnet sted etter klare kvalifikasjonskriterier og ikke etter kandidatens sosiale forhold.

Klagerens advokat ble meddelt at Ombudsmannen ikke kunne finne noe urimelig ved den foretatte beordring og valget av kandidat for stillingen.

En major klaget til ombudsmannen over angivelig urettmessig forbigåelse ved besettelse av en oberstløytnantstilling.

Klageren bygget sin klage på at han allerede hadde fungert i ca 2 år som midlertidig beordret i angjeldende stilling og at han dessuten ville måtte fortsette i stillingen inntil den tilsatte hadde fullført sin stabsskoleutdannelse. Klageren rettet sterke bebreidelser mot personellpolitikken i Forsvaret generelt og mot den behandling han selv hadde vært utsatt for spesielt.

Det ble bl.a. vist til at han hadde lengre ansiennitet som major enn den tilsatte og at han også hadde fått gode tjenesteuttalelser fra sin nåværende stilling.

Av opplysninger som Ombudsmannen innhentet fremgikk bl.a. at klageren ikke tilhørte den kategori befal som var angitt for stillingen og at han heller ikke fylte de oppsatte utdanningskrav som fremgikk av stillingsutlysningen.

Klageren ble gjort kjent med tilsettingsorganenes redegjørelser og ombudsmannen konkluderte sin klagebehandling slik:

«Saken har nå vært vurdert i Forsvarsdepartementet og FO/LST, hvoretter uttalelser fremgår av vedlagt kopier av brev av h h v 25 og 10 f m.

Jeg vil for øvrig bemerke at kandidatens realkompetanse, d v s utdannelse, ervervet erfaring og dyktighet m v, er grunnlaget for tilsettingsmyndighetens helhetsvurdering over hvem som måtte være best kvalifisert for den enkelte stillingen. Skjønnsvurderingene bygger imidlertid på en rekke faktorer, som gjerne kan vektlegges i noe forskjellig grad av de enkelte personer. Tilsettingsvedtak er derfor også unntatt fra regler om begrunnelsesplikt.

Jeg har notert meg at LST har gitt uttrykk for å ha satt stor pris på Deres dyktighet og innsats gjennom alle år, og jeg har også

notert meg Deres gode tjenesteuttalelser, herunder om tjenesten som midlertidig sjef for X. Imidlertid legges til grunn at GILs Råd i tilsettingsaker enstemmig har sluttet seg til GILs valg av kandidater til de omtalte stillingene.

Etter å ha gjennomgått sakens dokumenter kan jeg ikke se at tilsettingsmyndigheten har bygget sin skjønnsutøvelse på noe åpenbart sviktende grunnlag eller at det er tatt åpenbart urimelige eller usakelige hensyn i konkurransen med de øvrige kandidatene.

På bakgrunn av det ovenstående ser jeg for min del ikke noe rimelig holdbart grunnlag for ytterligere tiltak i sakens anledning.»

Fra en av befalsorganisasjonene mottok Ombudsmannen en klagesak på vegne av en kaptein som mente seg forbigått ved be settelse av en major/kontorsjefstilling.

Organisasjonen viste til at tilsettingsmyndigheten ved ansettelsen hadde lagt avgjørende vekt på formell utdanning mens klageren åpenbart sto sterkere med hensyn til ansiennitet, relevant praksis og tjenesteuttalelser. Organisasjonen hadde imidlertid ikke oppnådd noen løsning på saken i sin direkte kontakt med de aktuelle militære myndigheter.

Saken ble av Ombudsmannen tatt opp med FO og FD. Nærmere to måneder senere mottok Ombudsmannen til svar fra departementet at kapteinen nå var tilbudt en annen kontorsjefstilling med majors grad som han hadde takket ja til.

Ombudsmannen fikk deretter bekreftet at klageren nå hadde trukket tilbake sin klage over det første tilsettingsvedtak.

En pensjonert kaptein fremsatte krav overfor Forsvarsdepartementet om utbetaling av lønn for ikke avvirket restferie. En kopi av saksopptaket sendte han til Sivilombudsmannen som videreekspererte denne til Ombudsmannen for Forsvaret som rette vedkommende.

I sitt brev viste klageren til den forgjeves korrespondanse han hadde ført med berørt militære organer og fortsatte brevet slik:

«Som det fremgår av saken, hadde jeg restferie fra foregående ferieår (86/87) på 2 uker og 3 dgr da jeg ble innvilget avskjed fra 1 mai 88. Om jeg ikke hadde stillt meg velvillig til tjeneste for X, som da var i en ytterst vanskelig situasjon, personellmessig (sykd., beordring, ferieavv/sydenturer m v), ville min faktiske fratredelsesdato vært 12 apr 88. Men da jeg i ukene etter 12 apr var satt bl a opp til å lede Y-virksomheten, og forespurt/anmodet av NN å være i tjeneste til 1 mai mnd mot å få godtgjort for min restferie (2 uker og 3 dgr), hadde jeg ikke mot til å si nei. Jeg konfronterte om saken også med sjef X som gikk god for at jeg ville få vanlig lønn ekstra for 2 uker og 3 dgr etter at jeg hadde sluttet 1 mai d å. At verken NN

eller leder for administrasjonen i X ikke kjente til den angjeldende bestemmelse som er vist til i FO/HSTs skriv, er jo meningsløst at undertegnede skal straffes for. Jeg er jo blitt direkte ført bak lyset i en sak som burde avstedkommet den største respekt i saksbehandling. Jeg har da vitterlig ikke bedt om å få tjenestegjøre i denne perioden. Jeg sa for øvrig fra i god tid før påske 88 om min restferie og med fratredelse i primo uke 15. Når jeg i Xs spesielle vanskelige personellsituasjon fant å hjelpe til i tjenesten ut apr 88, var det under den soleklare forutsetning at jeg stolte på min sjef med lønn i angjeldende periode. Jeg har plutselig fått følelsen av å oppleve slavekårenes tid, ja verre enn det, for slavene fikk da mat. Og da må man tilbake til tiden før 1840. Nå har imidlertid FO innrømmet meg lønn utbetales for 1 uke. Saken gjelder derfor lønn for 10 dgr (1 uke + 3 dgr).

Jeg ber om en rask og positiv saksbehandling. Med mindre vil saken få større dimensjoner. Det fortjener den etter mitt syn, ikke.»

Etter noen oppklarende korrespondanse i saken fikk ombudsmannen underretning fra FD om at saken var blitt drøftet med Forbruker- og Administrasjonsdepartementet hvoretter man hadde besluttet å imøtekomme klageren.

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«Det vises til Deres brev av 5 okt d å oversendt fra Sivilombudsmannen i brev av 17 okt d å for min vurdering av klagen.

Saken ble tatt opp med Forsvarsdepartementet i mitt brev av 24 okt d å, hvoretter departementet i brev av 28 nov d å har opplyst at det i samråd med Forbruker- og administrasjonsdepartementet er funnet, i dette spesielle tilfelle, å kunne imøtekomme Deres søknad. Det forutsettes at De nå vil bli utbetalt feriegodtgjørelse for ytterligere en uke og tre dager for ferieåret 1987-88.

På bakgrunn av resultatet betraktes saken som avsluttet ved vårt kontor.»

Sivilt personell i Forsvaret

Det er behandlet fem saker i denne gruppe.

En voksenopplæringsinspektør i det sivile skoleverk hadde søkt på en rektorstilling i Forsvaret og klaget til Ombudsmannen da han ikke hadde nådd frem i konkurransen om stillingen.

I sine bebreidelser mot tilsettingsvedtaket gjorde klageren gjeldende at han selv hadde betydelig større erfaringsbakgrunn fra pedagogisk arbeid enn den tilsatte. Videre hevdet klageren å ha inntrykk av at hans søknad på stillingen var uønsket hos innstillende organer — noe han hadde fått følelsen av under et intervju han var innkalt til.

Ombudsmannens gjennomgang av saken viste at så vel klageren som den tilsatte var vel kvalifisert for stillingen. Den tilsatte hadde dessuten vesentlig lengre ansiennitet fra Forsvarets skoler.

Ombudsmannen fant ikke grunnlag for å rette kritikk mot noen sider ved ansettelsesvedtaket og skrev slik til klageren:

«Det vises til Deres brev av 14 d m og samtale den 15 d m i anledning tilsetning av rektor ved X

For min vurdering av saken har jeg innhentet og gjennomgått sakens dokumenter, herunder hvilke krav som etter kunngjøringen stilles til søkerne, innstillingsmyndighetens omtale av søkerne, søkerne kvalifikasjoner m v.

Prosedyre for tilsetning i stillingen er regulert i Tilsetningsreglement for sivile tjenestemenn i Forsvaret, og etter hva jeg kan se er de gjeldende prosedyrer blitt korrekt fulgt.

Vurdering av søkerne kvalifikasjoner, d v s summen av utdanning og praksis, må således bli vurdert i forhold til de krav som er satt i kunngjøringen av stillingen.

For øvrig må bemerkes at under ellers like vilkår skal Forsvarets personell foretrekkes, i h t utfyllende bestemmelser til Tilsetningsreglementets § 6, pkt 18 a.

Med hensyn til tilsetningsmyndighetens behandling av søkerne i de interne dokumentene synes det ikke å være noen tvil om at De er blitt ansett som vel kvalifisert til stillingen.

Etter å ha gjennomgått kvalifikasjonene til de innstilte nr 1-3 finner jeg for øvrig i samsvar med innstillingsmyndigheten at også disse er godt kvalifiserte til stillingen.

Innstilte nr 1, er vikarierende rektor ved X. Han har erfaring fra voksenopplæring i Hæren og Sjøforsvaret.

«Ethvert medlem i tilsetningsrådet som evt måtte være uenig i tilsettingssaken kunne kreve saken forelagt Forsvarets overkommando til avgjørelse, jfr utfyllende bestemmelser til reglementets § 9, pkt 36. Jeg kan for øvrig ikke se at det har foreligget noen uenighet i tilsetningsrådet.

Tilsetningsrådet har adgang til å legge ulik vekt på de forskjellige faktorene når det etter en samlet skjønnsmessig vurdering skal avgjøre hvem som måtte være best kvalifisert og egnet for den bestemte stillingen. Tilsetningsvedtak er derfor også unntatt fra regler om begrunnelsesplikt, jfr utfyllende bestemmelser til reglementets § 11, pkt 47 d.

Etter det som er opplyst i saken kan jeg ikke se at den foretatte innstillingen kan bero på noen saksbehandlingsfeil eller at tilsetningsmyndigheten for øvrig kan ha bygget sin skjønnsutøvelse på noe åpenbart sviktende grunnlag.

Jeg ser dermed intet rimelig holdbart grunnlag for ytterligere tiltak i saken.»

Etter tilsetning av lagerformann ved et av Forsvarets lager ble Ombudsmannen bedt om bistand fra en søker som var lagerbetjent ved lageret, idet han mente å være blitt urettmessig forbigått av en mindre kvalifisert søker til stillingen.

Klageren var kjent med at administrasjonen hadde innstillet ham som nr 1 til stillingen, men tilsetningsmyndigheten hadde likevel tilsatt innstilte nr 2.

For Ombudsmannens vurdering av saken

ble det innhentet opplysninger fra administrasjonen, hvoretter klageren ble meddelt Ombudsmannens konklusjon hvor det bl a anføres:

«Jeg legger til grunn at administrasjonen har funnet Dem best kvalifisert til stillingen. Imidlertid har administrasjonen også funnet innstilte nr 2 godt kvalifisert til stillingen.

Med hensyn til sakens direkte målbare kriterier hva angår utdanning og praksis, kan det i utgangspunktet se ut til at De måtte være best kvalifisert, i samsvar med innstillingen fra administrasjonen. Etter gjeldende regler kan imidlertid tilsetningsmyndigheten tilsette hvem de vil av de innstilte.

Tilsetningsrådet har adgang til å legge ulik vekt på de forskjellige faktorene når det etter en samlet skjønnsmessig vurdering skal avgjøre hvem som måtte være best kvalifisert og egnet for den bestemte stillingen. I denne helhetsvurderingen ser det ut til at rådet bl a har lagt vesentlig vekt på den tiden Y har fungert i stillingen. For øvrig ses opplyst at rådet på 7 medlemmer har enstemmig kommet til sitt resultat.

Ombudsmannen har ikke adgang til å prøve de rene skjønnsmessige vurderingene dersom det ikke skulle være truffet et vedtak på en helt vilkårlig måte, evt om det skulle være tatt utenforliggende eller usaklige hensyn. Etter gjennomgåelse av sakens dokumenter kan jeg imidlertid ikke se at det foreligger noen saksbehandlingsfeil eller at det for øvrig skulle være grunnlag for å hevde at tilsetningsvedtaket bygger på et åpenbart sviktende grunnlag.

Jeg har notert meg at De ikke ønsker tilsetningsvedtaket omgjort, men at De mener å være berettiget til stillingens lønn. På et generelt grunnlag og her spesielt på bakgrunn av ovenstående redegjørelse kan det imidlertid ikke ses å foreligge noen hjemmel for en slik personlig ordning. Saken må dermed for min del betraktes som avsluttet.»

OMBUDSMANNENS NEMNDAS BEFARINGER

Nemnda har i 1988 besøkt avdelinger i Hedmark, i Bergensområdet samt Andøya flystasjon og Tromsø sjøforsvarsdistrikt.

FASØ, Haslemoen

Nemnda ble mottatt og ønsket velkommen av FASØs sjef, oberst II S. Bjørnsen og hans nærmeste medarbeidere.

Oberst Bjørnsen orienterte om avdelingen og dens virksomhet. Haslemoen militærleir ligger mellom elvene Glomma og Hasla i Våler kommune. Den er på ca 20.000 dekar. Før siste verdenskrig var det bestemt at Forsvaret skulle anlegge en flyplass her. En del grunn var ervervet og det var gjort en del forberedende arbeid i marken. Bortsetting av arbeidene skulle finne sted den 9 apr

1940. Arbeidene med flyplassen ble stilt i bero inntil okkupasjonsmakten i årene fra 1943 til 1945 anla flyplass med to parallelle startbaner på ca 2 km lengde. Dessuten ble det bygget verksted, hangarer etc. Det ble bl a brukt russiske krigsfanger til opparbeidelse av flyplassen

Av oberstens redegjørelse fremgikk videre at BRIG S i 1955 etablerte en FABn og et LLAbtt på Haslemoen. Ved organisasjonsdendring ble FASØ etablert i 1959 og har siden 1 mai 1959 hatt sete på Haslemoen. FASØ har som oppgave å utdanne befal og mannskaper for Feltartilleriets avdelinger. Foruten en sentral ledelse som koordinerer og administrerer virksomheten består avdelingen av en skyteskole, befalsskole, øvingsbatteri og et FA-batteri.

Skyteskolen har ansvaret for den videregående befalsutdannelse i Feltartilleriet og for utvikling av nye metoder og midler samt artillerimateriell.

Befalsskolen har ansvaret for den grunnleggende befalsutdannelse i Feltartilleriet.

Øvingsbatteriet gjennomfører grunnleggende soldatutdannelse (rekruttskole).

Feltartilleribatteriet/FASØ er en feltoppsett avdeling som gjennomfører videregående soldatutdannelse etter rekruttskolen.

Avdelingen har, særlig i visse perioder, store forlegningsproblemer. Kontorer i kasernen legger beslag på ca 130 sengeplasser. Oberst Bjørnsen understreket derfor sterkt behovet for nytt kontorbygg som ville frigjøre brakkene og dermed bedre forlegningsforholdene.

Gymnastikksalen som er byggt for kun en tropp dekker ikke dagens behov og avdelingen er derfor henvist til å leie andre gymnastikklokaler ved konkurranser o l.

Selv om personelldekningen tallmessig sett er god, er det likevel en mangel på 30 Krigsskoleutdannet befal. Disse stillingene er i dag dekket ved engasjement av yngre befal med relativt kort erfaring.

Obersten påpekt også de økonomiske og praktiske ulemper med Hjerkinns som hovedskytefelt. Den store avstand mellom Haslemoen og Hjerkinns påfører avdelingen transportkostnader på ca 1 mill kroner pr år. Det meste av disse midler kunne vært innspart ved lokalisering av et hovedskytefelt til et egnet område innen Våler kommune. Spørsmålet om å anlegge et slikt skytefelt til et område mot svenskegrensen er tatt opp med overordnede myndigheter, bl a Fostervoll-utvalget.

Oberst Bjørnsen var svært tilfreds med samarbeidet med de kommunale myndigheter såvel i vertskommunen Våler som med nabokommunen Åsnes. Således stilles en

rekke av Forsvarets fasiliteter som gymnastikksal, lysløyper, fotballbane, skytebane etc til sivilsamfunnets disposisjon — så langt egne behov tillater.

Det uformelle samarbeidet er også meget utstrakt og omfatter bl a kino, teater, revy, bibliotek, voksenopplæring, musikkseminar, skiløyper, ridebaner, prestetjeneste, kulturtreff, fallskjermblubb, pistol-, MC-, RC-klubb.

Boligsituasjonen ble betegnet som god. Oberst Bjørnsen mente at FASØ i dag fremsto som et utmerket tjenestested for såvel det tilsatte personell som for de vernepliktige mannskaper.

Etter denne redegjørelse foretok nemnda en besiktigelse av avdelingens bygningsmasse, boligområdet og deler av øvelsesområdet. Nemnda merket seg spesielt at det nå er bygget en moderne og tidsmessig instruksjonshall for kanonpersonellet.

Nemnda fikk opplyst at avdelingens største behov for nybygg i første rekke dreier seg om et nytt kontorbygg og et undervisningsbygg.

Den eksisterende bygningsmasse preges av forsvarlig vedlikehold og synes å være av stort sett bra standard. Visse funksjoner drives imidlertid fortsatt i lokaler som ikke holder forskriftsmessig bygningsteknisk standard og hvor dispensasjon har vært nødvendig. Nye bygningsmessige påbud medfører fra tid til annen at oppsatte vedlikeholdsplaner må fravikes.

De disiplinære forhold ble betegnet som tilfredsstillende.

Refselser forekommer kun i beskjeden grad.

Under nemndas møte med de vernepliktiges tillitsmenn ble det opplyst at man var tilfreds med velferdsoffiserens og velferdsassistentens arbeid. HTM ønsket et utvidet kurstilbud. Kurs for førerkort kl II ble særlig nevnt.

Velferdsoffiseren, lt Grødem, orienterte om sitt arbeide med bostøttesakene.

I møte med miljøutvalget orienterte kapt Bjørnseth om utvalgets virksomhet hvor det viktigste ble ansett å gjelde vern mot arbeidsuhell, herunder befatning med asbest, støy (spes på bilverkstedet). Utvalget arrangerte turer, skiarrangementer, økonomisk støtte til en fritidshytte, St. Hansfeiring, pensjonistturer, teaterturer etc.

FDI 5/IR 5, Terningmoen

Sjef FDI 5/IR 5, oberst Forberg og hans nærmeste medarbeidere mottok nemnda ved ankomst Terningmoen.

Besøket ble innledet med regimentsjefen,

oberst Forbergs redegjørelse. Terningmoen er en gammel og tradisjonsrik øvingsplass. Den ble kjøpt inn av staten i 1878 som ekserseplass for Østerdalen bataljon og ble senere hovedøvingsplass for IR 5. Terningmoen er også standkvarter for Østoppland HV-distrikt 05. Regimentsjefen er også plasskommandant.

Avdelingen har ca 23.000 dekar areal til disposisjon. Forsvarsdistriktet er av geografisk utstrekning på størrelse med Danmark. Terningmoen er alene møbsted for ca 10 000 mann. Av regimentsjefens orientering fremgikk at avdelingen i dag har ca 200 ansatte og ca 200 vernepliktige soldater.

På Terningmoen drives en omfattende og sammensatt virksomhet, bl a skoler for infanteriets yrkesbefal, kurser for vernepliktige offiserer, vinterkurser for allierte offiserer, virksomhet i forbindelse med utarbeidelse av reglementer for infanteriet, ajourføring av fellesreglementer, utprøving av materiell, EDB-senter etc.

For øvrig møter rekrutter ca 1 juli for tjenestgjøring på samme sted i 12 mndr. Det er ingen beredskapsavdeling.

Elverum tekniske verksted er også beliggende på Terningmoen. ELTV er faglig underlagt Tøymester/DKØ. ELTV består av et sambandsverksted, sveise-/mek verksted, kjøretøyverksted for 3. linjes vedlikehold. HV-05 har et rptsenter på moen, med kapasitet for 2 bataljoner, men vanligvis øver kun 1 bn. På moens skytefelt, innenfor statens grunn, kan 2 kompanier skyte samtidig, og det øves med 1 infanteribataljon.

Sjefen sa det er behov for ny befalsforlegning, et nytt administrasjonsbygg og bedre lokaliteter for HV, f eks ved å bygge om en dårlig bygning til spisesal for rpt-soldater. I dag må avdelingen årlig betale ca 1 mill kroner i leieutgifter til eksterne leieforhold. En gammel regimentsbygning i Elverum burde kunne bli restaurert og bli benyttet til forlegningsformål. Den gamle regimentsbygningen er i ferd med å forfalle, men burde bli berget før det er for sent, ble det fremholdt.

Av velferdstilbud ble nevnt gymnastikk-sal, trimløyper, volleybane, fotballbane, idrettskonkurranser, sosialt samvær m m.

Personellsituasjonen er også på Terningmoen et generelt problem. Omtrent alle kvartermesterstillingene er vakante, idet stillingene ikke er attraktive for yrkesbefal.

Disiplinærsakene utgjør ca 5-6 refselsr per mnd av et kompani på ca 210 -220 soldater. Refselsene skyldes hovedsaklig forsovelse og ulovlig fravær.

Avdelingen omfatter også en egen idretts-

tropp med utøvere fra en lang rekke idrettsdisipliner. Foruten idrettstroppen i HMKG er dette landets eneste spesielle idrettstropp i Forsvaret.

Etter sjefens orientering ble nemnda tatt med på en besiktigelse av bygninger og arbeidsplasser. Nemnda registrerte at det i de senere år har foregått et planmessig vedlikehold av avdelingens bygningsmasse som i hovedsak er av gammel opprinnelse.

Mannskapenes innkvarteringsforhold må betegnes som under middels. Dusj- og sanitærforholdene trenger visse forbedringer. Det samme gjelder tørkemulighetene av klær.

Disse mangler ble også tatt opp av tillitsmennene for de vernepliktige i et møte med nemnda. Tillitsmennene etterlyste også en bedre og mer tidsmessig idrettshall. Det ble særlig vist til den store idrettsaktivitet ved avdelingen som følge av idrettstroppens mange aktive utøvere. Tillitsmennene syntes å ville prioritere idrettshallen foran en eventuell ny forlegning.

I møte med miljøutvalget og de ansattes hovedtillitsvalgte (FDI 5/IR 5 og HV-05) ble det gitt klart uttrykk for at standarden på boligene og forlegningsforholdene var for dårlige. For 1988 er det budsjettet med 260.000 til vedlikehold av boliger og forlegninger, inkl 90.000 i lønnsutgifter, dvs kr. 170.000,- til vedlikehold, som utgjør ca kr. 4.900,- pr bolig, ca 1/10 av behovet. Boligene er nedslitte, dels på grunn av ofte inn-/utflyttinger, dårlig isolasjon i både vegger, tak og gulv - også i de nyere boligene, f eks har det også forekommet lekkasjer fra tak, vann har frosset i klosett m m. Det er også mangelfullt med skap og oppbevaringsplasser ble det opplyst.

Mangelen på forlegningskapasitet for befal, med derav følgende store utgifter til leie av hotellrom, bør etter nemndas oppfatning tas i betraktning ved prioriteringen av byggebehov ved Terningmoen.

Ved skyteskolen har en sett seg tvunget til å engasjere sersjanter som ikke fyller oppsatte krav til utdanning og erfaring. Det ble likevel fremholdt at personellet utfører et samvittighetsfullt arbeid. Problemene med å fylle kvartermesterstillingene ble likevel påpekt som avdelingens største presonellproblem.

De sivile stillingene ved avdelingen blir imidlertid betraktet som attraktive.

Distriktskommando Østlandet

Nemnda ble mottatt av DK-sjef, generalmajor A. Rosnes, og en rekke av hans nærmeste medarbeidere.

Stabssjef, oberst II O. Silseth orienterte

om DKØ, herunder det operative oppdrag, styrkeforhold, fredsorganisasjonen, DK-stabs ansvar og virksomhet, herunder med samordning av diverse operasjoner.

DK-sjefen, genmaj Rosnes orienterte om Aker gårds historie, med etterfølgende omvisning.

På møte med soldattillitsmennene ga disse uttrykk for at de var meget tilfreds med tjenesten ved DKØ. Mange av de vernepliktige soldatene bor hjemme, mens øvrige mannskaper må forlegges på Terningmoen, dvs at de får daglig transport på 6 mil, noe som imidlertid ikke syntes å medføre misnøye, idet de følte seg privilegerte over å kunne tjenestgjøre ved DKØ. De ga imidlertid uttrykk for at det kanskje kunne vært noe mer kveldsundervisning samt at de burde hatt en eller 2 PC-er (Personal computer).

I møte med miljøutvalgets tillitsvalgte fra befalets og de siviles organisasjoner ga hovedverneombudet en orientering om utvalgets virksomhet og konkluderte med at vernetjenesten var brukbar. De hadde et røykfritt miljø og klimaanlegg. Det fantes ikke samarbeidsproblemer. (Imidlertid hadde det vært noen interessekonflikter mellom Riksantikvaren og Arbeidstilsynet vedr lave dørkarmen i «dregestua»).

Under temaorientering fra DKØ (med deltagelse av DK-sjef, G-1, G-3, G-4, sjef Forskdo og Velfsj) fant DK-sjefen å ville rette all oppmerksomhet mot et alvorlig problem, gjennomføringen av repetisjonsøvelser. Det ble påpekt at søknader om utsettelse med rptøvelser ble et stadig større problem. Oppgaven med å få personell ut på rptøvelser måtte ikke bare være Forsvarets oppgave, men også en oppgave for samfunnet forøvrig. DK-sjefen poengterte forøvrig at det var viktig å øve enheter, ikke bare enkeltindivider.

G-1, oblt U. Wollan, tok utgangspunkt i en interesseavveining mellom den enkelte soldat og Forsvaret, og redegjorde for gjeldende direktiver, herunder om innkallingsstyrken i forhold til krigsoppsetningsplanene, resultatet etter søknader om utsettelse/ ankesaker m m. 40—50 % av de innkalte søker utsettelse, noe som medfører et tidkrevende arbeide for i første instans den rulleførende avdeling. De fleste som får avslag anker imidlertid over avgjørelsen tjenestevei opp til GKK.

Søknadsbegrunnelsene gjelder oftest sosiale årsaker, arbeidsforhold eller utdanning. Eks kan de økonomiske forhold være særdeles vanskelige for selvstendige næringsdrivende, tap på kr. 40.000,— i løpet av en øvelse ble nevnt. For andre syntes problemet å

være at de ikke makter å betale løpende forpliktelser, f eks renteutgifter på lån til bolig, bil etc. Størrelsen på de gjeldende satser for tildeling til rptsoldater blir således ofte kritisert. DKØ mener derfor bestemt at rpt-soldater bør få tilsvarende økonomiske stønader som de vernepliktige under førstegangstjenesten.

Ombudsmannen opplyste at dette problem er spesielt berørt i nemndas innberetning til Stortinget for 1987 og at saken dessuten er tatt opp i en egen henvendelse til Forsvarsdepartementet.

G-3, oblt B. Boye redegjorde for en undersøkelse om hvordan rptsoldatene oppfattet rpt-øvelsene. De fleste hadde sagt seg fornøyde, men hadde tatt forbehold vedrørende forholdene i rpt-sentraene. På 3 alternative spørsmål om kortere øvinger (jfr Pranutvalget) hadde de fremmøtte rptsoldater svart, rpt øv som nå 64,9 % — 2 uker hvert annet år 27,7 % — 1 uke hvert år 7,4 %.

Forlegningsforholdene i rpt-sentraene syntes imidlertid å ha vært den vesentligste årsaken til mange søknader om utsettelse. De fleste reiste hjem så ofte som mulig under rpt-øvelsen, selv de med opptil 3—4 timers kjøring.

Nyetablerte syntes å ha det vanskelig under rpt-øvelse. Gjennomføring av rpt-øvelser er imidlertid under vurdering, og en modell antas å ville kunne bli prøvet i 1989, herunder vurderes muligheten for militære «campleire», evtl ytterligere bruk av hus, prioritering av sanitære forhold m m.

G-4, oblt Øverland orienterte om de bygningstekniske forhold innen DKen. For 1988 er budsjettet til ordinært vedlikehold 39 mill, for gruppe 2 1988-90 15 mill. Over 15 år antas behovet å være ca 2 milliarder.

Den nåværende bygningsstandard innen DKen menes å være gjennomgående god. Forlegningene er generelt sett bra men overbelastet, spesielt ved FASØ og AR 1. På befalsforlegningene gjennomføres et program med ombygging av 3 rom til 2 rom. Spisemessene og kantine er rimelig bra, selv om det riktignok er noen problemer med oppfyllelsen av de hygieniske krav. Krav til standard er imidlertid stigende, og Infanteriet hevdes å være dårligst stillet i relasjon til andre våpengrener.

DK-sjefen bemerket til slutt at det syntes ikke som mannskapene reflekterer over om det er grunn til å klage over det materiellet de må bruke i krig.

Under alle møter med personellets representanter ved Haslemoen, Terningmoen og DKØs administrasjon, orienterte Ombudsmannen om nemndas virksomhet og om hensikten med nemndas befaringer.

Distriktskommando Vestlandet, Bergenshus/Sverresborg

Nemnda ble mottatt av DK-sjefen, genmaj. A. Lerheim og hans nærmeste medarbeidere.

DK-sjefen orienterte om DKV, herunder om de underliggende avdelingene (FDI/9/IR 9, FDI 10/IR 10, FBN IV, AR 4, AVES, HIMV, VTV, HV-09). Videre ble orientert om DKens operasjonsområde og befolkningsandel, betydningen av landsdelens oljevirksomhet samt om DKens oppgaver under krig.

Blant DKens benyttede øvingsområder i fredstid ble omtalt Voss, også benyttet vinterstid av engelske styrker, Mjølfjell og Ulven leir. DKen har imidlertid ingen stående hæravdelinger.

FBN IVs administrasjon er i dag delt med kontorer i Bergen og på Voss, men det er nå besluttet at hele administrasjonen skal samles på Voss, noe DK-sjefen mente måtte være funksjonelt sett riktig. AVES på Voss skal flytte inn i et nybygg. HIMH på Voss har imidlertid visse problemer med veimyndighetene vedrørende en veitrasé over Tvildemoen. HV-10s administrasjon skal i 89 flytte til Jølster. Flere kommuner i Sogn og Fjordane hadde arbeidet meget aktivt for å få administrasjonen til sin kommune, og det hadde vært en sterk interessestrid mellom kommunene som ønsket ytterligere arbeidsplasser. Saksbehandlingen for avgjørelse av administrasjonssted hadde vært meget grundig og etter at avgjørelsen var truffet hadde det blitt fullstendig ro omkring spørsmålet. Oppføringen av et nybygg for HV-10 ble anslått til ca 30 mill kroner.

Eventuell opprettelse av HV-19 ble omtalt og herunder spørsmålet om plassering av standkvarter. Det forutsettes å være ca 140 000 mennesker i området for det nye HV-19.

Sjefen for HV-09 orienterte forøvrig om grensene for det nye HV-19 og opplyste bl a at det var foreslått opprettet 20 stillinger. Videre ble opplyst at opprettelsen av HV-19 var en del av en «pakkeløsning» hvor det nærmest var en forutsetning at HV-10 skulle flytte til Sogn og Fjordane.

DK-sjefen orienterte videre om Brig V, herunder om repetisjonssoldatenes vilkår, god motivasjon m m.

På bygg- og anleggsiden var DK-sjefen stort sett fornøyd med de tildelte økonomiske midlene i relasjon til øvrige tildelinger i samfunnet. Med hensyn til en balansert prioritering mente imidlertid DK-sjefen at det ble tildelt for beskjedne midler til Forsvaret i Nord-Norge i relasjon til Sør-Norge.

Med hensyn til utnyttelsen av vernepliktsmassen påpekte DK-sjefen at etter hvert vil kvinner utgjøre ca 50 % av utdannede leger, tannleger, prester etc. Han mente at det derfor burde gjøres mer for å få kvinner til tjeneste i Forsvaret hvor det ville være behov for deres kvalifikasjoner.

DK-sjefen opplyste at personellsituasjonen i DKV stort sett var tilfredsstillende. De reelle vakanser var 4 befals- og 1 sivil stilling.

FMKV ble opplyst å være en meget god representant for Forsvaret i landsdelen, og DK-sjefen mente at FMKV hadde en vesentlig betydning for forsvarsmotivasjonen. Han mente forøvrig at nåværende organisasjon av FMKV ga best effektivitet. Nemnda fikk anledning til å overvære en kort konsert arrangert av korpset i forbindelse med nemndas besøk.

De disiplinære forhold i DKen ble opplyst å være tilfredsstillende og refselsler forekom kun i beskjedne grad. De vernepliktiges motivasjon ble ansett å være god.

På møte med mannskapenes tillitsmenn fra Stabsavd, SBavd/DKV, FDI9/IR 9 og trsjefer ble det også gitt uttrykk for at det omtrent ikke forekom disiplinære saker.

Økonomiske saker for mannskapene ble imidlertid påpekt å representere visse problemer til enkelte tider. De fleste mannskaper hadde riktignok fått ordnet sine økonomiske saker på rekruttskolen før de ble overført til DKV, men i motsatt fall ble det ofte en sen saksbehandling.

Trsjef opplyste at det på rekruttskolen ofte skjedde en mangelfull informasjon om nødvendig dokumentasjon som mannskapene måtte vedlegge sine søknader. Når sakene måtte følges opp etter overføringen fra rekruttskolen ble det gjerne flere måneders forsinkelser med saksbehandlingen, tildels også grunnet stor arbeidsmengde i de overordnede avdelingene.

Tillitsmennene ga uttrykk for at det burde gis informasjon om mannskapenes økonomiske forhold/vilkår før de møtte til førstegangstjeneste.

Under befaringen på Sverresborg syntes mannskapenes forlegningsforhold, herunder dusj og toaletter, å være av en tilfredsstillende god standard. Spisemesse og kjøkken syntes å være av tilfredsstillende standard og vel drevet. Kjøkkensjefen ga også uttrykk for å være tilfreds med utstyr etc.

Ulven leir

Regimentsjefen, oberst V. Aabrek, orienterte om FDI 9/IR 9. Regimentet har delt standkvarter, henholdsvis på Bergenshus og i Ulven leir. Til daglig drives regimentet

av 20 befal og 20 sivile, foruten 21 vernepliktige mannskaper.

IR 9 produserer avdelinger for mobiliseringsstyrkene og personellrullene består av ca 950 befal og XX mannskaper. Regimentet disponerer et antall telthus, garasjer, kjøretøyer og ammunisjonslager. Regimentet består av 3 stabskp, 2 sbkp, 4 infbn, 1 ingkp, 1 gevkp for avgivelse til Nordlang, sbmatr og verksttr, oppsamlcenter.

Repetisjonsøvelser forutsettes gjennomført hvert 4. år for 2 bataljoner i linje og hvert 8. år for 2 bataljoner i landvernet.

Søknader om utsettelse med repetisjonsøvelser hadde medført et tidkrevende arbeide og medført vesentlige ulemper for avdelingen. Til siste repetisjonsøvelse var det blitt innkalt 1966 mannskaper hvoretter det innkom 711 søknader om utsettelse. Begrunnelsene for søknadene og antall innvilgede søknader forholdt seg slik:

Begrunnelse	An-tall	%	Inn-vilget	%
Medisinsk	96	13,5	89	17,8
Utdannelse	242	35,0	205	40,9
Arb.giver/priv.	129	18,1	52	10,4
Arb.giver/off.	36	5,1	15	3,0
Selvst. næringsdr.	47	6,6	19	3,8
Landbruk	21	3,0	13	2,6
Sosialt	68	9,6	44	8,8
Andre	72	10,1	64	12,8
	711			

Søknader om utsettelse grunnet utdannelsen har forårsaket et spesielt problem på bakgrunn av det store antallet og fordi lære-institusjoner/Universitet benytter standard søknadsformularer/bekreftelser som er blitt forhåndsgodkjent fra FO. Dermed forventes søknaden imøtekommet. Det ble hevdet at det derfor var noe vanskelig å avslå slike «forhåndsgodkjente» søknader. Forøvrig ble det nevnt et tilfelle hvor arbeidsgiver hadde truet med å avskjedige sin ansatte dersom han ikke fikk innvilget sin søknad om utsettelse med repetisjonsøvelsen.

Ved repetisjonsøvelsen i 1988 vil regimentet dele opp øvelsen i 2 perioder for mannskapene og 3 perioder for befal (en variasjon fra Pranmodellen) med sikte på å redusere ulempene for de innkalte. Etter øvelsen vil regimentet vurdere nærmere denne modellens hensiktsmessighet, dels på bakgrunn av innkomne svar i et utarbeidet spørreskjema til utfylling av de innkalt og deres arbeidsgivere.

Under befaringen i Ulven leir ved leirkommandanten, major G. Johnsen ble opplyst at de fleste bygningene var fra 1908 og 1940. De nyeste kasernene var bygget i 1977.

Bygningenes standard etter omfattende restaureringsarbeider virket gjennomgående meget god og den daglige slitasje virket beskjeden til tross for kontinuerlig inn- og utflytting av nye øvingsmannskaper. Daglig er det ca 200 mannskaper og befal i leiren, og under repetisjonsøvelser ca 1000 mann.

Det er nemndas oppfatning at Ulven leir etter de meget omfattende moderniserings- og utbedringsarbeider fremstår som en utmerket avingsleir.

Skjeljanger fort, Herdla

Under ledelse av sjef VSD, kontreadmiral A. Utne, reiste nemnda til Skjeljanger fort, Herdla der delegasjonen ble mottatt av forstjefen, kaptlt Jensen.

Avdelingssjefen orienterte om avdelingens virksomhet og areal som består av ca 600 da på Herdla, 1200 da på Skjeljanger og ca 200 da på Det Naue/Skarvøy.

Videre ble det gitt en orientering om personellsituasjonen, hvor det bl a ble opplyst at avdelingen hadde noen flere mannskaper enn det som egentlig var forutsatt. Fortets beliggenhet og mannskapenes tjeneste medførte at avdelingen hadde meget gode muligheter til å følge opp hver enkelt soldat.

Foruten fortets faste mannskaper ble fortet også meget ofte benyttet som et skole- og øvingssenter.

Forlegningsforholdene ble betraktet som meget gode. Mannskapenes egeninnsats hadde vært av den aller største betydning ved utbedringen og oppussingen av fortets bygninger. Det var pene 2-mannsrom og tilfredsstillende hygieniske forhold i forlegningene.

Mannskapenes tillitsmenn, ga uttrykk for at trivselen på fortet var meget god samt at det ikke eksisterte noen fritidsproblemer. Det ble videre fremhevet at samarbeidet mellom avdelingssjefen og tillitsmennene var meget godt, også med sikte på å tilrettelegge forholdene for alternative egenaktiviteter og for å motvirke passivitet på fritiden. De kunne imidlertid ønsket seg noe bedre voksenopplæringstilbud.

Under befaringen påpekte imidlertid avdelingssjefen at mannskapenes spisesmesse antagelig måtte være av dårligst standard i hele landet samt at det var en stor risiko tilstede for at messen når som helst kunne bli påbudt stengt etter en eventuell hygieneinspeksjon. Tillitsmennene var også

sterkt misfornøyd med messeforholdene og mente at de hygieniske forhold var slik at messen absolutt burde vært stengt.

På bakgrunn av de helt spesielle og nødvendige rutiner vedrørende behandlingen og oppbevaringen av mat kunne man heller ikke foreta noen rasjonell utnyttelse av maten, f.eks. nedfrysing og gjenoppvarming. Det ble derfor påpekt at de primitive kjøkkenforholdene fordyret kostholdet. Tillitsmennene og avdelingssjefen uttrykte forøvrig at de møtte en tilfredsstillende «goodwill» i hele systemet ved SFK.

VSD-sjefen viste forståelse for klagen over de dårlige kjøkken- og messeforholdene, men måtte minne om at VSD hadde svært mange prioriterte oppgaver.

Etter nemndas mening var mannskapenes kjøkken- og messeforhold i en slik grad utilfredsstillende at det snarest mulig bør treffes tiltak for å oppnå en forsvarlig tilfredsstillende hygienisk standard for det personalet som til daglig må benytte spisemessen. Det antas muligens å være mest hensiktsmessig å bygge et nytt kjøkken som tilfredsstillende fredstidsbehovene, men med muligheter for senere utvidelse.

Vestlandet sjøforsvarsdistrikt, Haakonsværn

Dagens program den 19 april startet med et besøk ved standkvarter for VSD der kontreadmiral A. Utne og medarbeidere mottok nemndas medlemmer.

Nestkommanderende ved VSD, kommandør II K. Aam orienterte om VSDs oppgaver og organisering. Kommandøren viste til at Haakonsværn nå er den nest største arbeidsplass i Hordaland fylke og sysselsetter mellom 4000 og 4500 personer. Den økonomiske betydning av virksomheten ved Haakonsværn kan illustreres ved at det årlig forbrukes midler for ca 2 milliarder over avdelingens regnskap. Distriktet dekker en kystlinje på 180 nautiske mil.

Foruten kystvaktoppgraden er avdelingens hovedoppgave å beskytte området fra sjøsiden, særlig å beskytte innfarten til Bergen by.

I tillegg til Sjøforsvarets forskjellige fartøyer og anlegg spiller også Sjøheimetvernet en viktig rolle i denne sammenheng.

Av redegjørelsen om distriktets bygg og anlegg fremgikk bl.a. at VSD disponerer ca 250 boliger som regelmessig skal vedlikeholdes. Det bekymrer de lokale myndigheter at vedlikeholdsmidlene årlig ikke strekker til.

Ved Haakonsværn er hele bygningsmassen fra begynnelsen av 1960-årene. Dette fører til at de store vedlikeholds- og for-

nyelsesbehov melder seg samtidig i alle anlegg. Det ble nevnt at vedlikeholdsbehovet nå var ca 75 mill kr pr år, mens bevilgningen for 1988 bare var på 13 mill kr. Dette medfører en ytterst streng prioritering av pengeanvendelsen. blant de høyest prioriterte prosjekter innen bygg og anlegg ble nevnt et program for forsterkning av strøm- og tele-nettet, administrasjonsbygg, befalsforlegning, ubåtmesse og sykestue. Behovet for nytt kjøkken og messe på Herdla ble også understreket, og kommandør Aam viste til at man primært ønsket et nybygg med kapasitet for full kop-styrke men at man i første omgang også kunne akseptere en rimeligere løsning.

Generelt ble det fremholdt at vestlandsklimaet påfører bygg og anlegg harde påkjenninger som skaper behov for kontinuerlig vedlikehold. Belastningstallet for distriktet bør derfor følge de samme normer som gjelder for bygningsmessig vedlikehold i Nord-Norge, ble det fremholdt.

Personellsituasjonen innen VSD ble karakterisert som generelt positiv. Overfor mannskapene føres en liberal praksis med hensyn til førtidsdimittering for utdanning eller yrke. I slike tilfeller blir det som regel avtalt tidspunkt for avtjeningen av resttjeneste.

Soldatenes økonomiske problemer har imidlertid vært økende de senere år. Mange sliter med stor gjeldsbyrde.

Regelmessig utsendes innkalling til et høyere antall enn den faktiske opplæringsstyrke, noe som gir muligheter for å imøtekomme godt begrunnede utsettelsessøknader. Den sentralisering av utskrivningsvesenet som forestår vil dessverre ha til følge at den lokale forvaltningsmyndighet mister den direkte kontakt med utskrivningsmannskapene. Dette ble fremholdt som vesentlig ulempe, særlig for mannskapene. Også hovedtillitsmannen ved VSD bekreftet det gode samarbeid mellom mannskap, befal og ledelse gjennom den personlige kontakt og via formelle TM-organer.

KNN «Tordenskjold»

Ved KNN «Tordenskjold» ble nemnda mot tatt sammen med representanter for administrasjonen (admoff, P-off, kaserneoff) samt hovedtillitsmannen for mannskapene.

NK orienterte om avdelingen. Organisasjonsmessig er skolen underlagt Generalinspektøren for Sjøforsvaret og sjef VSD. Skolens oppgave er å produsere fagpersonell av ulike kategorier etter Sjøforsvarets behov. Skolen har følgende avdelinger:

1. Overvannsvåpenskolen
2. Undervannsvåpenskolen
3. Havari- og ABC-vernskolen
4. Sambandsskolen
5. Trafikkskolen
6. Administrasjonsskolen
7. Gymnastikkskolen
8. Militærpoliti
9. Voksenopplæring

Den daglige virksomhet drives ved hjelp av 260 offiserer, 40 sivile og ca 100 utskrevne mannskaper. Driftsbudsjettet for 1988 er på ca 82 mill kroner.

Radiotelegrafundervisningen ved KNM «Tordenskjold» er landets eneste undervisningstilbud i dette faget. Administrasjonsskolen gir kompetanse som stabsskole I. Søkningen til de for skjellige utdanningslinjer er god. Gymnastikkskolen er særlig ettertraktet.

NK advarte sterkt mot planene om flytting av MP-skolen fra Bergen. En flytting av MP-avdelingen ville ha ulemper for hele virksomheten ved KNM «Tordenskjold» ble det fremholdt.

Nemnda fikk opplyst at det nå var behov for å tilføre økte midler til innkjøp av mer undervisningsmaterieell og bygging av ny befalsforlegning.

Ved den bygningsmessige besiktigelse kunne nemnda konstatere stort sett tilfredsstillende bygningsstandard. Vedlikeholdet syntet godt ivaretatt. En mannskapskaserne trenger en viss rehabilitering, særlig gjelder dette dusj- og toalettforholdene.

Velferdsavdelingen er særlig godt organisert med bl a kino/teatersal, bibliotek m/lesesal, frisørsalong og et kiosksalg med assortert utvalg.

Også hovedtillitsmannen uttrykte tilfredshet med forholdene og fremholdt særlig det gode daglige samarbeid med ledelsen. De fleste saker løses på uformell basis utenfor møtene.

Disiplinærsituasjonen er meget bra og refleksjoner forekommer sjelden. Hovedtillitsmannen fant det betenkelig at installasjonen av røkvarslere må konkurrere om de ordinære vedlikeholdsmidlene, noe som har medført forsinkelse i etableringen av et tilfredsstillende brannvarslingssystem. Nemnda vil anbefale en nærmere vurdering av dette forhold.

Før avreise ble nemnda gitt anledning til besøk om bord i KNM «Kinn» som er en av Sjøforsvarets ubåter av kobbenklassen. Under samtaler med skipssjef og mannskaper fikk nemnda inntrykk av at det tjenestlige forhold var tilrettelagt så godt som det

praktisk er mulig i en ubåt. Tjenesten ble opplyst å være attraktiv blant personellet.

Visterøy fort

Sammen med sjef VSD og hans NK ble nemnda mottatt på Visterøy fort av fortsjefen, kaplt Eriksen.

Fortsjefen orienterte om virksomheten ved fortet og om bemanningssituasjonen.

Fortets hovedoppgave er å forsvare det søndre innløp til Bergen by, og har avdelinger på Lerøy, Buøy/Visterøy og Korsnes. Personellet er således fordelt på forskjellige tjenestesteder, noe som nødvendiggjør pengeforpleining. Mannskapssituasjonen er stort sett bra og består i hovedsak av soldater fra omkringliggende distrikter.

Under fortsjefens ledelse foretok nemnda en besiktigelse av fjellanlegget hvor manskapene har forlegning og spisested. Forholdene må karakteriseres som relativt tilfredsstillende. Det ble likevel påpekt behov for bedring av ventilasjonsanlegget og tiltak for bedring av akustikken i spiserom.

Det er et åpenbart behov for utbygging/kapasitetsutvidelse av befalsforlegningen som er et ombygget bolighus. Bygningen er i bruk som kombinert kontor og forlegning for befalet og må betegnes som kapasitetsmessig svært utilfredsstillend. Utvidelsesplanen bør prioriteres.

Etter besøket ved Visterøy fort ble nemnda transportert til Flesland flyplass hvor Ombudsmannen på nemndas vegne takket kontreadmiral Utne for et innholdsrikt besøksprogram og for utmerket vertskap under befaringen.

Andøya flystasjon

Nemndas medlemmer ankom Andenes 27 sep hvor oblt Nilsen på stasjonens vegne ønsket velkommen og ledet transporten til hotellet.

Befaringsprogrammet startet etter frokost 28 sep i stasjonens hovedkvarter der nemnda ble mottatt av stasjonssjefen, ob Alstad og hans nærmeste medarbeidere.

Ombudsmannen ga først en kort redegjørelse for ombudsmannsnemndas funksjon, oppgaver og hensikten med nemndas befaringer.

Stasjonssjefen orienterte så om virksomheten generelt ved Andøya flystasjon, hvoretter avdelingssjefene redegjorde mer detaljert om situasjonen på sine respektive områder. Virksomheten på Andøya flystasjon preges av stor anleggsaktivitet på flyplassområdet.

I leirområdet i Skarsteindalen er bl a opp-

ført ny forlegning som holder meget høy standard. Også «Stjernebygget» er oppusset bl a med utbedring av toalett og dusjforholdene. Mannskapenes komfort er betydelig forbedret med kun 4 på hvert rom. Vedlikeholdsbudsjettet tillater anvendelse av ca kr 500.000,— pr år til kasernevedlikehold.

Stasjonen disponerer over 250 leiligheter for befal. De fleste 4-mannsboliger er nyrestaurert. Til tross for noe knappe bevilgninger til boligvedlikehold, fikk nemnda inntrykk av en relativt tilfredsstillende boligstandard.

Som følge av at hovedvegen på Andøya er bygget etter ny trasé har stasjonen et akutt behov for flytting av hovedport og reising av ny vaktstasjon. Etter det opplyste er dette stasjonens mest påtrengende uløste byggesak.

Nemnda konstaterte ellers en meget bra bygningsmessig standard selv om de klimatiske forhold stiller store krav til ytre vedlikehold. Messebygget har liten kapasitet.

Om personellsituasjon fikk nemnda opplyst at det til tider kunne være en følbart underdekning av menige mannskaper. For tiden var mannskapsstyrken på ca 70 % av planlagt oppsetning, noe som i hovedsak har sammenheng med budsjettmessige forhold.

En del befalsstillinger står ubesatt mens stasjonen har full dekning når det gjelder sivile stillinger.

Befalssituasjonen preges også av stor gjennomtrekk som følge av at mange fratrer etter endt plikttjeneste.

Sjefen for bilskvadronen, maj Ramberg, understreket sterkt skvadronens behov for en bedring av mannskapssituasjonen. De disiplinære forhold ble betegnet som bra. Stasjonen har erfart et visst narkotikaproblem blant mannskapene. Disse saker er behandlet i samråd og samarbeid med «Narko-Nord». Refselsstatistikken forteller ellers at beruselse og ulovlig fravær er hyppigste refselsesgrunn. Hærverk i form av falsk utløsning av brannalarm om natten ble nevnt som et vedvarende problem. Brannmannskapenes utrykning ved slike falske alarmer har ved enkelte tilfeller skapt ulemper for brannvakttjenesten for stasjonens flyaktivitet.

Sjefen for kp Andøya var tilfreds med kompaniets øvingsområde som sikrer en betryggende soldatopplæring.

Under nemndas møte med mannskapenes tillitsmenn tok hovedtillitsmannen opp enkelte klagesaker som etter det opplyste var under behandling hos ankeinstanser. Nemnda fant ikke å kunne drøfte konkrete per-

sonellsaker som fortsatt er under behandling. Tillitsmennene var stort sett godt tilfreds med tjenesten ved de forskjellige avdelinger ved Andøya flystasjon.

Tillitsmennene fremholdt som sitt sterke ønske at det snarest blir bygget et eget velferdsbygg på flystasjonene. I dag er velferdstilbudene å finne i flere forskjellige bygg spredt over hele leirområdet i Skarsteindalen.

Tillitsmennene understreket også sterkt de mangelfulle hygieniske forhold ved det eksisterende vaktlokale på flyplassen. Tillitsmennene støttet stasjonssjefens ønske om et nytt og permanent vaktbygg. Tillitsmennene håpet også på en snarlig bedring av kantineforholdene.

Tillitsmennene var særlig opptatt av en bedring av flyreisemulighetene til og fra hjemsted. Det ble bl a vist til at soldatene ofte får avslag på sine plassbestillinger på Forsvarets flyruter med den begrunnelse at ledige plasser ikke finnes. Erfaringene har imidlertid vist at det likevel er ledige plasser, ble det opplyst. Tillitsmennene antok at en forbedring av rutinene for registrering av plassbestillinger var nødvendig.

Under nemnda møte med de ansattes tillitsmenn ble det drøftet spørsmål vedrørende bedriftshelsetjenesten, arbeidstid og spisepauser. Det ble også etterlyst bedre utstyr til artilleriverkstedet og man ønsket bedre oppholdsrom for brøytemannskapene og personellet ved bilskvadronen.

Befallstillsmannen kunne opplyse om en bedring av personellsituasjonen innen vedlikeholdssektoren, selv om tilgangen på mekanikere fra Kjevik fortsatt er noe knapp.

Det ble igjen minnet om flytilleggssaken som skaper misnøye blant det flypersonell som ikke tilkjennes flytillegg på linje med flyverer og navigatører.

Befaringen ble avsluttet med et møte med stasjonssjef, oberst Alstad og hans nærmeste stabsmedarbeidere for oppsummering av de spørsmål som var berørt under nemndas kontakt med de ulike personellgruppene.

Nemnda fikk vite at en rekke av de påpekte forhold var planlagt utbedret. Stasjonen har således planlagt nytt vaktbygg, utvidelse av spisesal, sosialrom for bilskvadronen og boligvedlikeholdet har et omfang på ca 2 mill kr pr år, men begrenses også sterkt av den korte anleggssesong i sommerhalvåret.

Nemndas generelle inntrykk av forholdene på Andøya flystasjon må betegnes som positivt. Før avreise fikk nemnda anledning til å iaktta den store anleggsvirksomhet som nå finner sted på flyplassområdet.

Tromsø sjøforsvarsdistrikt, Olavsvern

Sjef TRSD, kom I Ritland, ønsket nemnda velkommen til sjøforsvarsdistriktet og Olavsvern. Kommandøren orienterte om sitt ansvarsområde og om Sjøforsvarets virksomhet i distriktet.

Tromsø sjøforsvarsdistrikt dekker kystområdet østover til den sovjetiske grense, og har et særlig ansvar for forsvaret av viktige havner og innseilingsleder innenfor sitt distrikt.

Distriktets hovedbase Olavsvern er under betydelig utbygging, bl a som følge av innfasingen av nye undervannsbåter i løpet av 1989. Olavsvern ble opprinnelig etablert som et oljeanlegg for marinens fartøyer i nord, men er i dag en moderne base for Sjøforsvarets ulike aktiviteter i landsdelen. Foruten den igangværende utbygging bl a av nytt ammunisjonsanlegg ved Olavsvern, har distriktet også under planlegging en ny kaserne ved Rødbergodden fort. Dette tiltak vil ha stor betydning for trivselen til mannskapene ved fortet.

Kommandøren bemerket som et problem for Sjøforsvaret at det lave befolkningstall i Finnmark ikke gir en tilfredsstillende bemanning i fylket, særlig for Sjøheimevernet. Hæren tildeles det vesentlige av årsklassene i Finnmark. TRSD-sjefen mente et orlogsfartøy stasjonert i Øst-Finnmark ville ha positiv psykologisk betydning for sivilbefolkningens trykghetsfølelse.

Om befalssituasjonen fikk nemnda vite at det stadig er stor gjennomtrekk av befalet. En stor del av befalet har sin familie andre steder og pendler mellom hjem og tjenestested. Gode flyforbindelser er derfor et viktig personellpolitisk anliggende. Det økende antall pendlere blant befalet har ført til at behovet for familieleiligheter er redusert, mens det er behov for flere hybelleiligheter.

Mannskapsopplæringen har også bidratt til at menige i dag ofte fyller funksjoner som tidligere var forbeholdt befalet. Mannskaps situasjonen preges av knapphet. Det er ofte behov for tildeling av flere soldater, og kommandøren antydte at det kanskje ville vært lettere å få tildelt flere dersom man befant seg nærmere de myndigheter som fordeler personellressursene.

Under den etterfølgende omvisning kunne nemnda konstatere en omfattende anleggsvirksomhet ved basen hvor bl a nytt vedlikeholdslager er under bygging. Byg-

ningsmassen er av gjennomgående bra standard. Sykestuen som har plass til 5 sengepasienter, kan imidlertid trenge nye vinduer. Avdelingen ønsker en ny sykestue.

Som del av besøksprogrammet ble det avviklet et møte mellom nemnda og de vernepliktiges tillitsmenn. På vegne av mannskapene deltok HTM/TRSD, TM Olavsvern og TM/Grøtsund fort. Tillitsmennene sa seg meget tilfreds med tillitsmannsordningen og fremholdt det gode samarbeid som eksisterer mellom ledelsen og tillitsmennene. De aller fleste saker blir løst i samarbeid med den lokale ledelse.

Tillitsmennene etterlyste bedre informasjon om rettigheter og stønadsordningen på sesjon og ved innrykk. Det ble foreslått å trekke inn en tillitsmann for de vernepliktige for å informere mannskapene på sesjon. Nemnda vil anta at tanken kan fortjene en nærmere overveielse.

Tillitsmennene tok ellers opp spørsmålet om kantinepriser og vareutvalg i kantinen som man mente ikke var fullt tilfredsstillende. Det ble også nevnt at man ved enkelte høve hadde fått servert mat som var opptil ett år eldre enn den påførte dato-
s t e m p l i n g .

Foruten en bedring av flyreisemulighetene var tillitsmennene sterkt opptatt av å få innført et kveldsmåltid. Det lange tidsprang mellom middag kl 1630 til frokost neste dag medfører behov for matkjøp i kantinen for private midler, ble det fremholdt.

Grøtsund fort

Besøket ved TRSD ble avsluttet med en befarings ved Grøtsund fort hvor nemnda ble orientert av fortets NK om opplegget for tjenesten ved fortet.

Befalssituasjonen ble betegnet som god og man var stort sett vel tilfreds med tjenestemotiveringen blant mannskapene. Man registrerer få disiplinære problemer selv om enkelte tilfeller av ulovlig fravære og ordensforstyrrelse kan forekomme.

På bygningssektoren kan nevnes at befalsmessene er utvidet, ny vedlikeholdshall er bygget og ny kaserne for 60 mann blir påbegynt våren 1989. Kontorlokalene og kantineforholdene synes å kreve prioritering ved fremtidige ressurstildelinger til fortet.

Under alle møter med personellens representanter har Ombudsmannen nyttet anledningen til å orientere om ombudsmannsordningen og om nemndas befarings generelt.

Oslo i februar 1989.

Per A. Utsi

Ola D. Gløtvold

Kjell Reinsfelt

Georg Jacobsen

Per Håpnes

Gunvor Schnitler

Liv Stubberud

Vedlegg I.

Gjeldende instruks for Forsvarets ombudsmannsnemnd.**I.****Instruks for Forsvarets ombudsmannsnemnd.**

(Stortingsvedtak 21. april 1952, jfr. Innst S. nr. 56 for 1952, med endring ved stortingsvedtak av 9. april 1956, hvorved antall medlemmer i nemnda ble økt fra 5 til 7 (instr. § 2)).

§ 1.

Ombudsmannsnemnda skal bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.

§ 2.

Ombudsmannsnemnda består av 7 medlemmer som velges av Stortinget for 4 år ad gangen. Et av medlemmene velges som formann og benevnes Ombudsmannen for Forsvaret. Ombudsmannen er årslønnet. Lønnen fastsettes av Stortinget. De øvrige medlemmer tilkommer godtgjørelse etter komitéregulativet.

§ 3.

Nemndas oppgave er:

- a) å behandle spørsmål som reises av tillitsmannsutvalg eller personell vedrørende tjenestetidens utnyttelse og mannskapes forhold under tjenesten, så som mannskapes økonomiske og sosiale rettigheter, videre spørsmål som angår undervisnings- og velferdsarbeid, kantinevirksomhet, pensjoner, utrustning, beklædning, kosthold og husrom.
- b) Behandle henvendelser fra tjenestemenn i Forsvaret når de ikke ifølge annen bestemmelse skal sendes tjenestevei.

§ 4.

Tillitsmannsutvalget og personell i Forsvaret kan rette henvendelse til Ombuds-

mannen utenom den regulære tjenestevei, med de innskrenkninger som er nevnt ovenfor, § 3, bokstav b.

§ 5.

De saker som skal behandles, forberedes og forelegges i alminnelighet av Ombudsmannen. Medlemmene kan hver for seg eller i fellesskap legge fram eller kreve lagt fram saker til drøfting.

Nemnda kan av Stortinget, Stortingets militærkomité, sjefen for Forsvarsdepartementet eller av Den sentrale sjefsnemnd forelegges saker til uttalelse.

Henvendelser til Ombudsmannen i saker som er nevnt under § 3, bokstav a og b, forelegges nemnda bare i den utstrekning de er av prinsipiell karakter eller har almen interesse. Sakene søker Ombudsmannen løst ved direkte kontakt med de myndigheter som han anser nærmest til å ta seg av dem.

I samband med saker som forelegges ham, har Ombudsmannen rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret, hvor sikkerhetsmessige hensyn ikke forbyr det.

§ 6.

Ved utgangen av hvert år sender Ombudsmannsnemnda rapport over sin virksomhet til Stortinget. Gjenpart av rapporten sendes Forsvarsdepartementet.

Nemnda kan også når den finner det ønskelig, sende rapport til Stortinget om enkelte saker i årets løp.

I den utstrekning Nemnda finner det påkrevet, forelegger den de resultater som den ved inspeksjon eller ved studium er kommet fram til, for sjefen for Forsvarsdepartementet i form av rapporter.

§ 7.

Nemnda holder sine møter så ofte det er behov for det.